

**SITUACE V OBLASTI PÉČE
POSKYTOVANÉ PŘEŽIVŠÍM HOLOCAUSTU
A OSTATNÍM OBĚTEM NACISTICKÉ PERZEKUCE
NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY**

**SITUACE V OBLASTI PÉČE
POSKYTOVANÉ PŘEŽIVŠÍM HOLOCAUSTU
A OSTATNÍM OBĚTEM NACISTICKÉ PERZEKUCE
NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY**

PRO POTŘEBY EVROPSKÉHO INSTITUTU ODKAZU ŠOA, O. P. S.

**ZPRACOVAL
KOLEKTIV AUTORŮ POD VEDENÍM
PHDR. DARINY SEDLÁČKOVÉ**

ODBORNÝ GARANT STUDIE: ŽIVÁ PAMĚT, O. P. S.

OBSAH

Stručný průvodce studií

I. Úvod

Metodologická východiska a vymezení základních pojmů, zejména definice cílových skupin, jejich odhadovaná velikost a rozsah mapované péče

II. Analýza dosavadních zdrojů

Přehled relevantních vládních dokumentů a platné legislativy, jakož i programů a projektů, vládních i nevládních, realizovaných na území ČR

- a) Vládní dokumenty a usnesení
- b) Platná legislativní úprava
  - 1. Obecné nároky plynoucí z legislativy týkající se seniorů nebo zdravotně postižených občanů
  - 2. Specifické nároky plynoucí ze zvláštních právních předpisů týkajících se nacistické perzekuce
- c) Přehled vládních a nevládních programů a projektů, realizovaných na území ČR

III. Přehled organizací, sdružující přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce, resp. oběti nacismu, a organizací, které zastupují jejich zájmy či o ně pečují

- a) Organizace sdružující přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce resp. oběti nacismu
- b) Společenské organizace působící ve prospěch přeživších holocaustu a ostatních obětí nacistické perzekuce, resp. obětí nacismu

IV. Současný stav poskytování sociální péče přeživším holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce, resp. obětem nacismu v České republice

V. Závěr

- a) Shrnutí se zaměřením na příklady dobré praxe a osvědčené postupy na straně jedné a případné systémové deficity na straně druhé
- b) Doporučení a návrhy na specifická opatření

Příloha - Přehled platné legislativy

STRUČNÝ PRŮVODCE STUDIÍ

Tato studie mapující situaci v oblasti péče poskytované přeživším holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce na území České republiky (dále jen studie) vznikla z iniciativy a pro potřeby Evropského institutu odkazu šoa, o. p. s. (dále jen institut nebo ESLI), kterému má sloužit coby pilotní studie a podpůrný nástroj pro formulování jeho krátko-, středně- a dlouhodobých strategií v oblasti péče o přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce.

Obsahem úvodní kapitoly je definice cílových skupin, představení základních metodologických východisek a používaných termínů, jakož i předpokládaných tendencí ve vývoji potřeb cílových skupin.

Druhá kapitola přináší ucelený přehled platné české legislativy, pokrývající širokou oblast sociálního a důchodového zabezpečení a státní sociální podpory, jakož i souhrnný přehled specifických opatření přijatých československým, resp. českým státem ke zlepšení životní situace přeživších holocaustu a ostatních obětí nacistické perzekuce, případně jejich pozůstalých. Vedle toho zde čtenář nalezne souhrnný přehled odškodňovacích programů realizovaných na území České republiky zejména v nulté dekádě 21. století, financovaných ze zahraničních i tuzemských zdrojů.

Ve třetí kapitole jsou stručně představeny organizace, jež sdružují přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce a jejich pozůstalé, účastníky národního boje za osvobození, bývalé nuceně nasazené, jakož i organizace, které se zabývají péčí o tyto skupiny osob.

Čtvrtá kapitola přináší podrobnou analýzu současného stavu poskytování sociální péče přeživším holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce na pozadí obecných trendů.

Pátá, poslední kapitola obsahuje, kromě závěrečných shrnutí včetně příkladů dobré praxe a poukazu na systémové deficity, konkrétní doporučení k přijetí specifických opatření, jejichž uvedení do praxe by mohlo bezprostředně a bez nadměrných finančních nároků na státní rozpočet přispět k signifikantnímu zlepšení finanční i místní dostupnosti služeb sociální péče, jakož i kvality této péče. Tato doporučení směřují jak do legislativní, tak i do exekutivní oblasti.

Nedílnou součástí studie, která v textové části obsahuje stručný výtah z relevantních zákonů, je samostatná příloha obsahující tyto zákony v paragrafovaném znění včetně všech jejich novelizací, prováděcích vyhlášek, směrnic a podzákoných předpisů. Vzhledem k okolnosti, že v průběhu prací na studii došlo k tzv. malé důchodové reformě, jež má dopad na námi sledované ukazatele, jsou zákony a s nimi související právní

předpisy v příloze obsažené uvedeny ve znění platném k 31. prosinci 2011 i v aktuálním znění platném od 1. ledna 2012.

Na vzniku studie se vedle obecně prospěšné společnosti Živá paměť, hlavního odborného garanta studie, podílely i další instituce, především Výzkumný ústav práce a sociálních věcí České republiky (VÚPSV ČR). Autorem samostatné přílohy této studie nazvané Přehled platné legislativy je JUDr. Tomáš Tuza, člen České advokátní komory. Autorem analýzy současného stavu poskytování sociální péče přeživším holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce je doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. z VÚPSV ČR. Rešerše veřejných informačních zdrojů provedla PhDr. Dana Pokorná ze Živé paměti, o. p. s. Ve studii byly dále částečně použity příspěvky Ing. Zdeňky Valouchové z Českého svazu bojovníků za svobodu, Čeňka Růžičky z Výboru pro odškodnění romského holocaustu, Mgr. Pavly Neuner, bývalé ředitelky české kanceláře švýcarského fondu a MUDr. Ivany Rymešové z Federace židovských obcí v ČR.

Empirickými poznatky přispěli sami přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce, kteří jsou uživateli služeb poskytovaných obecně prospěšnou společností Živá paměť.

Cennými připomínkami a konzultacemi ke vzniku studie výrazně přispěla Mgr. Jana Havlíková.

Všem uvedeným osobám i institucím patří moje díky.

PhDr. Darina Sedláčková,
vedoucí autorského kolektivu

I. ÚVOD

Metodologická východiska a vymezení základních termínů, zejména definice cílových skupin, jejich odhadovaná velikost a rozsah mapované péče

Metodologická východiska

Předkládaná studie metodologicky vychází z **Koncepce sociální péče o přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce** institutu, která vnímá sociální péči o tyto skupiny v lidsko-právních souvislostech. Tento přístup plně reflektuje stávající právní úpravu i principy obsažené v **Národním programu přípravy na stárnutí na období let 2008-2012**, jenž explicitně zmiňuje nutnost věnovat zvláštní pozornost znevýhodněným a zranitelným skupinám – vedle osob se závažným zdravotním postižením, migrantů a příslušníků etnických menšin jsou to i oběti totalitních režimů.

Definice cílových skupin

Pokud jde o definici cílových skupin, tedy okruhu osob, jimž má a musí být – vzhledem k jejich obzvláště těžkému osudu v období druhé světové války – ze strany státních i nevládních subjektů, médií i veřejnosti věnována zvýšená pozornost a péče, vycházíme pro účely této studie rovněž z výše uvedené koncepce. Hlavními cílovými skupinami jsou proto **„osoby židovského i nežidovského původu, které byly v letech 1933 až 1945 nacisty a jejich kolaboranty vysídleny, pronásledovány či diskriminovány z rasových, náboženských, národnostních, sociálních či politických důvodů“**.¹

Tato studie se tedy soustředí na zkoumání úrovně péče o tyto primární cílové skupiny. S ohledem na mezinárodněpolitický vývoj v zemích střední a východní Evropy v uplynulých dvaceti letech² i realitu v České republice si studie nad rámec těchto hlavních cílových

---

¹V československém, resp. českém kontextu má smysl zúžit časové období let, kdy docházelo k vysídlování, pronásledování a diskriminaci nacisty, na období let 1938-1945, neboť před podpisem Mnichovské dohody v září 1938 a vzniku tzv. Druhé republiky fakticky nedocházelo ke státem organizovanému pronásledování; pokud k takovým jevům výjimečně docházelo, měly je na svědomí fašizující bojůvky.

²Nucené práce civilního obyvatelstva byly na sklonku devadesátých let minulého století historicky poprvé uznány za specifickou formu nacistické perzekuce. Tato skutečnost se následně promítla do textace německého zákona o vzniku nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“ (nadace EVZ) a rakouského zákona o dobrovolných humanitárních platbách Republiky Rakousko, na jehož základě byl ustaven fond „Smíření, mír a spolupráce (Fond smíření). Na základě těchto zákonů pak v letech 2000-2006 došlo k dosud nejrozsáhlejšímu odškodnění obětí nacistické perzekuce v zemích střední a východní Evropy, včetně České republiky. Podrobné

skupin všímá i situace ostatních skupin českého obyvatelstva postižených v období druhé světové války různými formami nacistického pronásledování. Životní situace a potřeby těchto občanů jsou vzaty v potaz a zohledněny zejména v závěrečných stanoviscích a doporučeních.

Odhad velikosti cílových skupin

Pro odhad velikosti cílových skupin vycházíme z údajů obsažených v databázích Česko-německého fondu budoucnosti, resp. České rady pro oběti nacismu, neboť tyto obsahují kompletní údaje o počtu českých občanů a formách jejich nacistické perzekuce.³ Tyto databáze vznikaly v letech 2000-2006 v průběhu realizace humanitárních plateb z titulu otrockých nebo nucených prací či jiného nacistického pronásledování z prostředků německé nadace Připomínka, odpovědnost a budoucnost (nadace EVZ) nebo rakouského fondu Smíření, mír a spolupráce (Fond smíření).

Během uvedených let bylo prostřednictvím Kanceláře pro oběti nacismu Česko-německého fondu budoucnosti odškodněno celkem cca 85,5 tisíc českých občanů,⁴ z toho zhruba 8 800 osob dle kategorie A německého nebo rakouského zákona. Oba tyto zákony přiznaly kategorii A osobám, jež byly nuceny k otrockým pracím v nacistických káznících a věznicích, ghettech, internačních či pracovních výchovných nebo koncentračních táborech. Osoby odškodněné dle kategorie A jsou tak – vyjma osob, jež se byly z rasových nebo náboženských důvodů či pro svoji příslušnost k sociální skupině nuceny skrývat či žít pod falešnou identitou shodné s hlavními cílovými skupinami této studie.

Odhadujeme, že z původně odškodněné skupiny zhruba 8 800 osob s přiznanou kategorií A, při průměrné desetiprocentní roční míře úmrtnosti, dnes žijí zhruba dva tisíce

---

informace o kritériích obou zákonů, jakož i počtu českých občanů, jimž byly humanitární dávky z prostředků nadace EVZ nebo Fondu smíření vyplaceny, jsou uvedeny ve druhé kapitole této studie.

³*Jednotlivé svazy či organizace sdružující různé skupiny obětí nacismu mají ve svých databázích údaje pouze o svých registrovaných členech. Tato čísla jsou pochopitelně výrazně nižší než skutečné počty obětí – ne všichni cítili potřebu stát se členy zájmových uskupení, zejména když toto nebylo podmínkou pro podání žádosti o odškodnění. Tou bylo pouze a jedině podání žádosti v zákonné lhůtě a splnění kritérií německého nebo rakouského odškodňovacího zákona. Podrobnosti viz další kapitoly této studie.*

⁴*Přibližně 74,5 tisíce osob z prostředků nadace EVZ a zhruba 11 tisíc osob z prostředků rakouského Fondu smíření.*

těchto osob, ke kterým je nutno přičíst zhruba tisíc osob ukrývaných z rasových důvodů.⁵

Rozsah mapované péče

Tato studie se soustředí výhradně na oblast sociální péče, byť jsou si její autoři vědomi faktu, že tak dochází k jistému vytržení z kontextu, do něhož z logiky věci patří, či by patřit měly, i otázky zdravotní péče, už vzhledem k věku příslušníků cílových skupin studie. Konfrontace s různými zdravotními problémy a omezeními má pak bezprostřední dopad na subjektivní vnímání vlastního stavu a kvality života. Tato vědomá rezignace na celou širokou oblast zdravotní, resp. zdravotnické problematiky je dána skutečností, že v České republice jsou obě zmíněné oblasti, sociální a zdravotní, organizovány, financovány a metodicky řízeny odděleně – pochopitelně k neprospěchu cílového uživatele. Diskuse probíhající v současné době na rezortní úrovni dává jistou naději, že změna příslušných zákonů přinese do blízké budoucnosti větší provázanost sociální a zdravotní péče, a tedy i větší komfort pro uživatele obou typů péče.

Předpokládaná tendence ve vývoji potřeb sociální péče u sledovaných cílových skupin

Navzdory skutečnosti, že se cílové skupiny nevyhnutelně početně zmenšují, potřebnost, rozsah i finanční náročnost sociální péče má a bude mít po několik následujících let vzrůstající tendenci, neboť i ti, kteří se dosud obešli bez pomoci druhých či rodiny nebo péči čerpali pouze v omezeném rozsahu, budou tuto s postupujícím věkem a zhoršujícím se zdravotním stavem potřebovat ve stále větším rozsahu.

Mezi uživateli péče budou převažovat osoby žijící v jednočlenné domácnosti, přičemž mezi nimi budou vzhledem k delší střední délce života výrazně převažovat ženy. S těmito faktory je nutno počítat při plánování různých specifických opatření ke zlepšení kvality života přeživších holocaustu a ostatních obětí nacistické perzekuce, resp. obětí nacismu.

---

⁵Osoby ukrývané z rasových důvodů byly odškodněny v rámci tzv. otevírací doložky (kategorie C) německého zákona o zřízení nadace EVZ.

II. ANALÝZA DOSAVADNÍCH ZDROJŮ

Přehled relevantních vládních dokumentů a platné legislativy, jakož i programů a projektů, vládních i nevládních, realizovaných na území České republiky

a) Vládní dokumenty a usnesení

Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008-2012

Byl přijat usnesením Vlády ČR č. 8 dne 9. ledna 2008. Mezi jeho hlavní principy patří, vedle principu partnerství vlády a samosprávy, **důrazu na mezigenerační vztahy** a soudržnost, odpovědnosti jedince a společnosti a důstojnosti, **potřeba věnovat zvláštní pozornost znevýhodněným a zranitelným skupinám**, k nimž řadí starší lidi se závažným zdravotním postižením, migranty, obyvatele špatně vybavených lokalit venkova a měst, příslušníky etnických menšin, **osoby, které se staly obětí totalitních režimů, či válečné veterány**. Program upozorňuje na to, že starší lidé tvoří velmi heterogenní skupinu. Stárnutí a stáří přináší jiná rizika a těžkosti těm, kteří byli v průběhu života nějakým způsobem znevýhodněni.

Důstojnost ve stáří a při poskytování péče a pomoci druhým lidem považuje tento program za hodnoty, které vyžadují zajištění práva volby a spolurozhodování o způsobu, rozsahu a místě poskytování péče a pomoci. Zachování důstojnosti ve stáří vyžaduje zabránění protektivnímu přístupu a redukci potřeb starších osob na sociální a zdravotní problematiku. Vyžaduje **uspokojení duchovních a kulturních potřeb a podporu aktivní nezávislosti**.

Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity 2012 (EY 2012)

Posláním EY 2012 je vytvoření obecného rámce pro zvyšování povědomí o příležitostech, které s sebou stárnutí obyvatelstva přináší, pro identifikaci a šíření příkladů dobré praxe, pro podporu důležitých aktérů činných v oblasti překonávání překážek bránících aktivnímu stárnutí a dále pro podporu rozvoje mezigenerační solidarity.

Dne 1. března 2012 proběhla na půdě Ministerstva zahraničních věcí ČR v Praze zahajovací konference EY 2012, jejíž závěrečné memorandum obsahovalo doporučení účastníků, která konkrétní témata je třeba dále rozpracovávat, a rovněž návrhy řešení pro jednotlivé specifické oblasti, jako jsou zaměstnávání a dobrovolnictví starších osob, mezigenerační dialog, kvalita bydlení, stáří a zdraví, celoživotní vzdělávání ad. Z hlediska

dopadu memoranda na cílové skupiny studie je podstatné, že je v něm zdůrazněna potřeba věnovat zvýšenou péči obětem totalitních režimů.

Díky zapojení velkého množství nevládních, akademických i hospodářských subjektů z celé ČR konference poskytla věrný obraz problémů, s nimiž jsou čeští senioři konfrontováni ve svém každodenním životě, a současně nastínila výzvy, jimž bude česká společnost v souvislosti se stárnutím populace nucena čelit.

Národní strategie přípravy na pozitivní stárnutí na období let 2013-2017⁶

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR jako gestor Národního programu přípravy na stárnutí na období let 2008-2012 aktuálně vyhodnocuje jeho plnění a na základě analýzy aktuálních a anticipace budoucích potřeb připravuje, ve spolupráci s ostatními relevantními orgány státní správy, místní samosprávy, jakož i se zástupci nevládních organizací, hospodářského sektoru a akademické obce, strategii pro období let 2013-2017. Tato strategie má být hotova v listopadu 2012, poté půjde do připomínkového řízení a koncem roku do Poslanecké sněmovny parlamentu ČR. Oproti letos končícímu programu má být nová strategie výrazně konkrétnější, a to zejména v definování konkrétních cílů a specifických opatření, jejichž prostřednictvím by mělo být stanovených cílů dosahováno. Strategie má rovněž obsahovat indikátory, dle nichž bude plnění cílů průběžně monitorováno a vyhodnocováno.

---

⁶ *Jedná se o pracovní verzi, o definitivní podobě názvu strategie se v současné době vede na půdě MPSV ČR diskuse.*

b) Platná legislativní úprava

Veškeré zákony, kterým se budeme věnovat v této kapitole, se explicitně týkají českých občanů, tedy osob s českým občanstvím, ať již žijí v České republice, nebo v zahraničí.

Vzhledem ke skutečnosti, že čeští občané perzekuovaní v období druhé světové války jsou dnes již v důchodovém věku, je nutné do přehledu jejich finančního zabezpečení a podpory ze strany českého státu zahrnout jak obecné nároky plynoucí z legislativy týkající se seniorů nebo zdravotně postižených občanů, tak specifické nároky plynoucí ze zvláštních právních předpisů týkajících se zejména nacistické perzekuce.

V následujícím textu jsou obsaženy pouze výňatky z relevantních zákonů s uvedením podmínek, za nichž má český občan nárok na dávku. Paragrafované znění zákonů je obsahem samostatné přílohy této studie.

1. Obecné nároky plynoucí z legislativy týkající se seniorů nebo zdravotně postižených občanů

Následující text přináší přehled dávek, na které mají přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce nárok z titulu svého postavení seniora, popřípadě i zdravotně postiženého občana.

Starobní důchod (Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění)

Nárok na starobní důchod má pojištěnec, který získal odpovídající dobu pojištění a dosáhl určitého důchodového věku.⁷ Na řádný starobní důchod má nárok zároveň ten pojištěnec, který dosáhl věku 65 let a splnil podmínky nároku na invalidní důchod, stanovené zákonem o důchodovém pojištění. Nárok na vyplácený invalidní důchod zaniká dnem, kterým jeho poživatel dosáhl věku 65 let, a tímto dnem zároveň vzniká nárok na starobní důchod ve výši, v jaké náležel dosavadní invalidní důchod, tj. neprovádí se výpočet starobního důchodu. Poživatel takového starobního důchodu však může požádat i o výpočet starobního důchodu podle standardních pravidel, v takovém případě mu bude náležet starobní důchod, pokud tento bude vyšší. V případě úmrtí partnera má občan nárok též na vdovský či vdovecký důchod.

---

⁷ Viz § 29 zákona o důchodovém pojištění.

Příspěvek na péči (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Příspěvek na péči náleží těm, kteří jsou především z důvodu nepříznivého zdravotního stavu závislí na pomoci jiné osoby, a to v oblasti běžné denní péče o vlastní osobu a v soběstačnosti.

Výše příspěvku je primárně odvozena od obvyklých nákladů spojených s péčí. Příspěvek je tak rozdělen do čtyř stupňů podle míry závislosti: 1. stupeň, tedy lehká závislost – 800 Kč měsíčně; 2. stupeň, tedy středně těžká závislost – 4 000 Kč měsíčně; 3. stupeň, tedy těžká závislost – 8 000 Kč měsíčně, 4. stupeň, tedy úplná závislost – 12 000 Kč měsíčně.

Příspěvek na bydlení (Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)

Touto dávkou stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem.

Dávky pomoci v hmotné nouzi (Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi)

Zákon o pomoci v hmotné nouzi vymezuje sedm situací spojených s nedostatečným zabezpečením základní obživy, bydlení a mimořádnými událostmi a definuje stav, kdy se jednotlivec nebo rodina nachází v hmotné nouzi. Mezi dávky, které řeší pomoc v hmotné nouzi, náleží příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

- Příspěvek na živobytí

Nárok na příspěvek na živobytí vzniká osobě či rodině, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí. Částka živobytí je stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě hodnocení její snahy a možností. Pro stanovení živobytí okruhu společně posuzovaných osob se jednotlivé částky živobytí osob sčítají. Částka živobytí se odvíjí od částek existenčního⁸ a životního⁹ minima.

---

⁸ Tj. minimální hranice peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežít. Existenční minimum bylo v roce 2011 stanoveno ve výši 2 020 Kč, od 1. 1. 2012 ve výši 2 200 Kč.

- Doplatek na bydlení

Je dávka pomoci v hmotné nouzi, která společně s vlastními příjmy občana a příspěvkem na bydlení ze systému státní sociální podpory pomáhá osobě či rodině uhradit odůvodněné náklady na bydlení.

Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení, tj. nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za dodávky energií, zůstala osobě či rodině částka živobytí.

- Mimořádná okamžitá pomoc

Její prostřednictvím může být poskytnuta pomoc v situacích nepříznivého a mimořádného charakteru, kdy není osoba v hmotné nouzi, ale je jí vhodné bezprostředně poskytnout pomoc.

Zákon o pomoci v hmotné nouzi stanoví několik situací, v nichž lze tuto dávku poskytnout.

1. Osoba neplní podmínky hmotné nouze, ale kvůli nedostatku finančních prostředků jí hrozí vážná újma na zdraví. Dávku lze poskytnout v částce, která doplní příjem osoby do existenčního minima, v případě nezaopatřeného dítěte do životního minima.
2. Mimořádná okamžitá pomoc může být poskytnuta osobě, která není v hmotné nouzi a kterou postihne vážná mimořádná událost,¹⁰ přičemž celkové sociální a majetkové poměry této osoby jí neumožňují překonat událost vlastními silami. Maximální výše dávky činí 15násobek částky životního minima jednotlivce.
3. Situace, kdy osoba není v hmotné nouzi, ale nemá vzhledem k příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům dostatečné prostředky k úhradě nezbytného jednorázového výdaje¹¹ nebo nemá dostatečné prostředky na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou

---

⁹ Tj. minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Životní minimum bylo v roce 2011 stanoveno ve výši 3 126 Kč, od 1. 1. 2012 ve výši 3 410 Kč.

¹⁰ Takovou událostí je např. živelní pohroma (povodeň, vichřice a vyšší stupně větrné pohromy, zemětřesení apod.), požár nebo jiná destruktivní událost, ekologická nebo průmyslová havárie.

¹¹ Tj. výdaje spojené zejména se zaplacením správního poplatku při prokázání ztráty osobních dokladů, při vydání duplikátu rodného listu nebo dokladů potřebných k přijetí do zaměstnání, s úhradou jízdného v případě ztráty peněžních prostředků, a v případě nezbytné potřeby s úhradou noclehu; výše dávky se stanoví s ohledem na konkrétní výdaj.

nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby a na základní vybavení domácnosti a odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte. Výše dávky se stanoví až do výše konkrétního nákladu, ale součet poskytnutých dávek nesmí překročit v kalendářním roce 10násobek částky životního minima jednotlivce.

4. Poslední situace se týká osob, které nemohou v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků, úspěšně řešit svoji situaci a jsou ohroženy sociálním vyloučením.¹² V tomto případě lze poskytnout dávku až do výše 1 000 Kč.

Dávky sociální péče pro osoby se zdravotním postižením (Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení)

Podmínky, za kterých se poskytují dávky sociální péče pro osoby se zdravotním postižením, jsou upraveny ve vyhlášce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

Mezi dávky sociální péče patří počínaje prvním lednem 2012 příspěvek na mobilitu a příspěvek na pořízení zvláštní pomůcky.

Vedle zmíněných dávek sociální péče jsou poskytovány rovněž mimořádné výhody (průkazy TP, ZTP a ZTP/P)¹³ a bezúročná půjčka.

- Příspěvek na mobilitu

Jedná se o opakovanou a nárokovou dávku, která je poskytována osobám starším jednoho roku, které nejsou schopny zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace, opakovaně se v kalendářním měsíci dopravují nebo jsou dopravovány, a nejsou jim poskytovány sociální služby podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění v domově pro

---

¹² Jde zejména o osobu, která je propuštěna z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody, nebo je po ukončení léčby chorobných závislostí propuštěna ze zdravotnického zařízení, psychiatrické léčebny nebo léčebného zařízení pro chorobné závislosti, nebo je propuštěna ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo z pěstounské péče po dosažení zletilosti, respektive v 19 letech, nebo nemá uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že je osobou bez přístřeší, nebo je osobou, jejíž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby.

¹³ TP – tělesně postižený; ZTP – zdravotně těžce postižený; ZTP/P – zdravotně těžce postižený s průvodcem.

osoby se zdravotním postižením, v domově pro seniory nebo domově se zvláštním určením nebo zdravotnickém zařízení ústavní péče. Výše příspěvku činí 400 Kč na měsíc.

Příspěvek na mobilitu slučuje tyto dřívější dávky, poskytované do 31. prosince 2011:

- příspěvek na individuální dopravu
- příspěvek na provoz motorového vozidla
- Příspěvek na zvláštní pomůcku

Příspěvek na zvláštní pomůcku je zaměřen na pomoc v oblasti pomůcek, které umožňují sebe obsluhu, které slouží k získávání informací nebo ke styku s okolím apod., popřípadě na zakoupení a úpravu motorového vozidla či úpravu bytu.

Jedná se o jednorázovou a nárokovou dávku, která je určena osobám s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, těžkým sluchovým nebo těžkým zrakovým postižením nebo těžkým mentálním postižením. Poskytuje se v následujících případech:

1. Příspěvek na zvláštní pomůcku se poskytne, pokud cena pořízení zvláštní pomůcky je nižší než 24 000 Kč¹⁴ a příjem osoby nebo osob s ní společně posuzovaných je nižší než osminásobek životního minima. Výše příspěvku se stanoví tak, aby spoluúčast osoby činila 10 % z předpokládané nebo již zaplacené ceny pomůcky, nejméně však 1 000 Kč. Maximální výše příspěvku je 350 000 Kč.
2. Příspěvek na pořízení motorového vozidla, jehož výše se stanoví s přihlédnutím k četnosti a důvodu dopravy a také k příjmu osoby či osob s ní společně posuzovaných podle zákona o životním a existenčním minimu a k celkovým sociálním a majetkovým poměrům. Maximální výše příspěvku na pořízení motorového vozidla činí 200 000 Kč, opakovaně lze příspěvek přiznat po uplynutí 10 let.

Součet vyplácených příspěvků na zvláštní pomůcku nesmí v 60 po sobě jdoucích kalendářních měsících přesáhnout částku 800 000 Kč.

Příspěvek na zvláštní pomůcku slučuje tyto dřívější dávky:

---

¹⁴ Pokud je cena pořízení zvláštní pomůcky vyšší než 24 000 Kč, spoluúčast osoby či osob společně posuzovaných činí také 10 % z této ceny. Pokud osoba nemá dostatek finančních prostředků na zaplacení spoluúčasti, krajská pobočka úřadu práce může s přihlédnutím k celkovým sociálním a majetkovým poměrům osoby či společně posuzovaných osob určit nižší výši spoluúčasti, minimálně však 1 000 Kč.

- jednorázový příspěvek na opatření zvláštních pomůcek
- příspěvek na úpravu bytu
- příspěvek na zakoupení motorového vozidla
- příspěvek na zvláštní úpravu motorového vozidla

2. Specifické nároky plynoucí ze zvláštních právních předpisů týkajících se nacistické perzekuce, národního boje za vznik a osvobození Československa, válečných veteránů, odboje a odporu proti komunismu

Český stát v průběhu uplynulých dvou dekad přijal celou řadu zákonů za účelem zmírnění křivd spáchaných na českých občanech¹⁵ – přeživších holocaustu a ostatních obětech nacistické perzekuce. Vzhledem ke skutečnosti, že se během druhé světové války mohlo postavení jedné a téže osoby měnit,¹⁶ věnujeme se v této části studie všem českým zákonům, na jejichž základě by přeživším holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce mohl vzniknout hypotetický nárok na finanční plnění ze strany českého státu. Další text obsahuje výňatky z těchto zákonů v chronologickém pořadí tak, jak byly po společensko-politických změnách v roce 1989 přijímány.

Výjimkou je zákon č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození, který byl přijat již v prvním roce po konci druhé světové války. Z tohoto zákona přinášíme podrobný výtah, neboť držení osvědčení o příslušnosti k účastníkům národního boje za osvobození dle tohoto zákona podmiňuje celou řadu pozdějších nároků, jako např. jednorázovou peněžní dávku, příplatek k důchodu nebo bezplatné poskytování pečovatelské služby.

Zákon č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození

§1

1. Účastníkem národního boje za osvobození je

a. kdo v letech 1939 až 1945

- 1. byl příslušníkem československé armády v zahraničí nebo v ní konal vojenskou službu za podmínek uvedených v § 2, odst. 1, č. 2,*

---

¹⁵ Podmínkou je tedy české občanství, které se prokazuje občanským průkazem nebo osvědčením o státním občanství.

¹⁶ Např. ukryvaná osoba židovského původu vstoupila do československé zahraniční armády a zde se zapojila do bojů za osvobození Československa.

2. *konal vojenskou službu ve spojenecké armádě,*
  3. *byl příslušníkem první československé armády na Slovensku,*
  4. *byl československým partyzánem (§ 1 zákona ze dne 14. února 1946, č. 34 Sb., jímž se vymezuje pojem „československého partyzána“),*
  5. *zúčastnil se aspoň 3 měsíce soustavnou činností zahraničního nebo domácího hnutí, směřujícího přímo k osvobození republiky Československé, nebo Slovenského národního povstání třeba po dobu kratší takovým způsobem, že tato činnost přivodila nebo byla prokazatelně způsobilá přivodit jemu nebo jeho rodině újmu na životě, osobní svobodě nebo zdraví,*
  6. *zúčastnil se povstání v květnu 1945, při němž za bojů padl nebo byl těžce raněn nebo utrpěl těžkou poruchu zdraví,*
  7. *byl československým politickým vězněm,*
- b. *kdo byl československým dobrovolníkem ve Španělsku v letech 1936 až 1939.*

§2

1. *Podle tohoto zákona je*

- b. *příslušníkem československé armády v zahraničí, tj. československých vojenských jednotek zřízených v letech 1939 až 1945 mimo území republiky Československé:*
- kdo dobrovolně vstoupil do této armády nejpozději dne 6. října 1944,*
1. *učinil-li tak při první příležitosti vyjímajíc případy, kdy ke vstupu došlo do 31. prosince 1941 nebo zúčastnil se bojů v polním útvaru nebo byl v souvislosti s výkonem vojenské služby usmrcen nebo těžce raněn, a*
  2. *neopustil-li službu v této armádě, leč následkem demobilizace nebo po superarbitračním řízení nebo podle rozhodnutí orgánů československého zřízení v zahraničí uvolněním pro některý jiný jeho obor, avšak byl-li takto uvolněn jen tehdy, konal-li činnou službu alespoň šest měsíců nebo zúčastnil-li se bojů v polním útvaru,*
- c. *osobou, která konala vojenskou službu v československé armádě v zahraničí podle tohoto ustanovení:*
- kdo vstoupil do této armády po 6. říjnu 1944, učinil-li tak při první příležitosti a mimo to zúčastnil-li se bojů v polním útvaru nebo byl v souvislosti s výkonem vojenské služby usmrcen nebo těžce raněn a neopustil službu v této armádě, leč následkem demobilizace nebo po superarbitračním řízení,*
- d. *osobou, která konala vojenskou službu ve spojenecké armádě:*
- kdo vstoupil do této armády před 5. květnem 1945 dobrovolně, nemohl-li sloužit v československé armádě v zahraničí z důvodů na jeho vůli nezávislých nebo projeví-li příslušné československé orgány souhlas s jeho vstupem do spojenecké armády a jsou-li u něho splněny – vyjímajíc příslušnost k*

československé armádě v zahraničí – obdobně podmínky uvedené pod č. 1, písm. a) a b),

- e. příslušníkem první československé armády na Slovensku: kdo v ní nastoupil činnou službu nejpozději dne 28. října 1944 a setrval v boji nebo v činném odporu proti okupantům až do osvobození, leč že
1. v souvislosti s výkonem služby přišel o život nebo pro zranění nemohl pokračovat v boji, nebo
  2. upadl v boji do zajetí, nebo
  3. nastoupil činnou službu v prvním československém armádním sboru z SSSR při první příležitosti a zúčastnil se bojů v polním útvaru,
- f. **československým politickým vězněm:** kdo byl v době mezi 15. březnem 1939 a 4. květnem 1945 omezen na osobní svobodě vězněním, internováním, odvečením nebo jinak pro protifašistickou bojovou nebo politickou činnost směřující přímo proti nacistickým nebo fašistickým okupantům, jejich pomahačům nebo zrádcům národa českého nebo slovenského nebo z důvodů persekuce politické, národní, rasové nebo náboženské, trvalo-li omezení osobní svobody alespoň 3 měsíce, nebo sice dobu kratší, utrpěl-li však újmu na zdraví nebo na těle vážnějšího rázu nebo zemřel následkem omezení osobní svobody,
- g. československým dobrovolníkem ve Španělsku: kdo se v době mezi 19. červencem 1936 a 28. březnem 1939 ve Španělsku zúčastnil války proti fašismu jako dobrovolník španělské republikánské lidové armády (mezinárodních brigád).

Osvědčení dle zákona č.255/1946 Sb. je vydáváno též vdovám a vdovcům, případně sirotkům. I těmto osobám následně vznikají nároky z pozdějších právních ustanovení. O osvědčení je možné žádat i zpětně a toto bude přiznáno, pokud byly splněny veškeré podmínky v dané době zákonem stanovené.

Zákon č. 217/ 1994 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické perzekuce

Účinnost: 1. 12. 1994

Oprávnění:

- Občané, kteří jsou uznáni československým politickým vězněm nebo účastníkem národního boje za osvobození dle zákona č. 255/1946 Sb. a kterým nebylo poskytnuto odškodnění za jejich postižení jiným státem.
- Vdovy a vdovci po postižených občanech za předpokladu, že jejich manželství trvalo v době postižení.

- Vdovy a vdovci po postižených občanech popravených nebo zemřelých ve vyšetřovací vazbě, vězeních, koncentračních a internačních táborech nebo násilně usmrcených v souvislosti se zatýkáním.
- Sirotci po postižených občanech popravených nebo zemřelých ve vyšetřovací vazbě, vězeních, koncentračních a internačních táborech nebo násilně usmrcených v souvislosti se zatýkáním, kteří ke dni jejich úmrtí nedosáhli věku 18 let.

Nárok:

- Peněžní částka ve výši 2 300 Kč za každý započatý měsíc věznění nebo internace pro postižené.
- Jednorázová peněžní částka 100 000 Kč pro vdovy, vdovce nebo sirotky.

Podmínky:

- Předložení osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb.
- Podání žádosti do devíti měsíců ode dne účinnosti tohoto zákona.

Zákon č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní dávky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939-1945

Účinnost: 1. března 2000

Oprávnění:

- Příslušníci československé zahraniční armády v zahraničí (§ 2 odst. 1 bod 1, zákona č. 255/1946 Sb.).¹⁷
- Osoby, které konaly vojenskou službu v československé armádě (§ 2 odst. 1 bod 2 zákona č. 255/1946 Sb.)
- Osoby, které konaly vojenskou službu ve spojenecké armádě (§ 2 odst. 1 bod 3 zákona č. 255/1946 Sb.)
- Vdovy a vdovci¹⁸ po uvedených občanech, jejichž manželství trvalo v době účasti manžela v národním boji za osvobození a jejichž manžel padl nebo kdykoli později zemřel.

---

¹⁷ Zákon se nevztahuje na příslušníky první československé armády na Slovensku (§ 2 odst.1, bod 4 zákona č. 255/1946 Sb.), a tedy ani na vdovy či vdovce po takových příslušnících.

Nárok:

Jednorázová peněžní částka náleží:

- a) Osobám, které konaly vojenskou službu alespoň jeden rok, a to ve výši 120 000 Kč; za každý další celý měsíc vykonané vojenské služby, který přesahuje jeden rok, náleží jednorázová peněžní částka ve výši 1 000 Kč.
- b) Osobám, které prokázaly, že byly zraněny v boji a v důsledku toho jim byl přiznán plný nebo částečný invalidní důchod, a to ve výši 120 000 Kč, pokud pro ně není výhodnější peněžní částka dle bodu a).
- c) Osobám, které konaly vojenskou službu kratší než jeden rok, avšak delší než tři měsíce, a to ve výši 60 000 Kč.
- d) Vdovám a vdovcům¹⁹ po výše uvedených osobách, a to ve výši jedné poloviny částky, na kterou by měl nárok zemřelý manžel, nebo ve výši 120 000 Kč, pokud manžel v boji padl. Vdovám a vdovcům náleží peněžní dávka pouze za podmínky, že jejich manželství trvalo v době účasti manžela v národním boji za osvobození a trvalo až do jeho smrti, tzn., že zaniklo smrtí, a nikoli rozvodem. Uzavření nového manželství po úmrtí manžela není překážkou.

Podmínky:

- Předložení osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb. nebo jiných ověřených dokladů, z nichž lze vyčíst způsob účasti v národním boji za osvobození a délku výkonu vojenské služby.
- V některých případech rozhodnutí (výměr) o částečném či plném invalidním důchodu, jenž byl přiznán následkem zranění utrpěného v boji.
- Vdovy a vdovci předkládají oddací list,²⁰ úmrtí list příbuzného nebo úřední prohlášení za mrtvého.
- Podání žádosti do 30. června 2001,²¹ jinak nárok zaniká.

---

¹⁸ Zákon se nevztahuje na sirotky či další pozůstalé (rodiče, sourozence atd.) po oprávněných osobách, avšak včas uplatněný nárok, pokud o něm nebylo rozhodnuto nebo pokud již přiznaná částka nebyla vyplacena, přechází na dědice oprávněné osoby.

¹⁹ Vztah druh – družka je z nároku vyloučen.

²⁰ Popřípadě výpis z matriky oddaných.

Zákon č. 261/ 2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945

Účinnost: 10. 7. 2001

Oprávnění:

- Občané, kteří jsou uznáni československým politickým vězněm nebo účastníkem národního boje za osvobození dle zákona č. 255/1946 Sb. Účastníkem národního boje za osvobození je i občan České republiky, který splňuje podmínky uvedené ve výše zmiňovaném zákoně, pokud byl příslušníkem československého armádního sboru ve Svazu sovětských socialistických republik a konal tam službu sice kratší než tři měsíce, avšak společně se službou příslušníka první československé armády na Slovensku jeho vojenská služba trvala alespoň tři měsíce.
- Vdovy a vdovci po účastníku národního boje za osvobození, pokud jsou občany České republiky, jejichž manželství trvalo v době účasti manžela v národním boji za osvobození nebo bylo z důvodu nemožnosti uzavřít manželství uzavřeno nejpozději do 31. prosince 1945 a jejichž manžel buď padl, nebo kdykoliv později zemřel. Zákon se vztahuje také na vdovy a vdovce, pokud jsou občany České republiky, kteří uzavřeli nové manželství.
- Děti, jejichž oba rodiče jako účastníci národního boje za osvobození padli nebo jeden z rodičů jako účastník národního boje za osvobození v národním boji za osvobození padl a druhý z rodičů v té době již nežil, pokud ke dni úmrtí později zemřelého rodiče nedosáhli věku 18 let.
- Občané, kteří v době od 15. března 1939 do 8. května 1945 byli z rasových nebo náboženských důvodů soustředěni do vojenských pracovních táborů na území Československa v jeho hranicích z 29. září 1938 nebo se z týchž důvodů na tomto území ukrývali po dobu celkem nejméně tří měsíců a pokud za tuto dobu již neobdrželi jednorázovou peněžní částku podle zákona č. 217/1994 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické persekuce.

---

²¹ Poněvadž 30. červen 2001 připadl na sobotu, byl posledním dnem pro podání žádosti nejbližší následující pracovní den, tj. pondělí 2. července 2001.

- Občané, kteří byli vězněni v období mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990, a vdovy či vdovci po těchto občanech.

Nárok:

- Jednorázová peněžní částka 120 000 Kč pro účastníka národního boje za osvobození za účast v národním boji za osvobození trvající alespoň jeden rok. Za každý další měsíc účasti v národním boji za osvobození se výše jednorázové peněžní částky zvyšuje o 1 000 Kč.
- Jednorázová peněžní částka 120 000 Kč pro politického vězně při věznění delším než jeden rok. Za každý další měsíc věznění se výše jednorázové peněžní částky zvyšuje o 1 000 Kč.
- Jednorázová peněžní částka 60 000 Kč pro účastníka národního boje za osvobození za účast v národním boji za osvobození kratším než jeden rok, trvajícím však alespoň tři měsíce nebo alespoň dva měsíce v případě služby v partyzánské jednotce jako československý partyzán a pro politického vězně při věznění kratším než jeden rok.
- Jednorázová peněžní částka 120 000 Kč pro vdovy, vdovce nebo děti v případě, že jejich příbuzný padl, byl na něm vykonán trest smrti nebo zemřel při věznění. V jiném případě obdrží pozůstalí polovinu částky, na kterou měl nárok oprávněný žadatel.

Podmínky:

- Předložení osvědčení dle zákona 255/1946 Sb. a dalších ověřených dokladů, osvědčujících nárok. Vdovy a vdovci předkládají oddací list, děti rodný list, úmrtní list příbuzného nebo úřední prohlášení za mrtvého.
- Podání žádosti nejpozději do 31. prosince 2002.

Zákon č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech

Účinnost: 30. 4. 2002

Oprávnění:

- Válečný veterán, občan České republiky, který po roce 1945 nepřetržitě alespoň po dobu 30 kalendářních dnů jako příslušník ozbrojených sil nebo policie konal službu v místě ozbrojeného konfliktu nebo službu v mírových operacích podle rozhodnutí mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem.

- Válečný veterán, občan České republiky, který byl účastníkem národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945 a je nositelem osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb.
- Manželé a manželky válečných veteránů.

Nárok:

- 12 000 Kč na příspěvkovou lázeňskou péči, kterou hradí zdravotní pojišťovna podle zvláštního právního předpisu.
- 22 000 Kč na komerční lázeňskou péči, kterou hradí válečný veterán-důchodce.
- 4 000 Kč na rekreační pobyt v České republice.
- 8 000 Kč na rekreační pobyt v zahraničí.

Podmínky:

- Předložení osvědčení podle zákona č. 170/2002 Sb., nebo podle zákona č. 255/1946 Sb.
- Předložení oddacího listu v případě, že se žádá o příspěvek pro manželku (manžela).
- Předložení potvrzení o pobírání starobního nebo plného invalidního důchodu z Vojenského úřadu sociálního zabezpečení.

Zákon č. 357/2005 o ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa a některých pozůstalých po nich, o zvláštním příspěvku k důchodu některým osobám, o jednorázové peněžní částce některým účastníkům národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945 a o změně některých zákonů

Účinnost: 19. 8. 2005²²

Tento zákon rozlišuje tři různé typy nároků, proto se v dalším textu objevuje třikrát vymezení okruhu oprávněných osob, definice nároků, jakož i podmínek, za kterých jsou nároky žadatelům přiznány.

Oprávnění:

---

²² Část druhá tohoto zákona týkající se změny zákona o mimosoudních rehabilitacích nabývá účinnosti dne 1. 1. 2006.

- Občané České republiky, kteří jsou držiteli osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb. a potvrzení dle zákona č. 462/1919 Sb.
- Vdovy a vdovci, kteří pobírají vdovský či vdovecký důchod po výše uvedených občanech.
- Občané, jejichž rodič je držitelem osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb. nebo potvrzení dle zákona č. 462/1919 Sb., jestliže tento rodič padl, byl popraven nebo zemřel ve vyšetřovací vazbě, vězení, koncentračním táboře nebo internačním táboře anebo byl násilně usmrčen v souvislosti se zatýkáním, jestliže občan ke dni úmrtí rodiče nedosáhl věku 18 let.

Nárok:

- Příplatek k důchodu ve výši 50 Kč za každý započatý měsíc odbojové činnosti vykázané na dokladech dle zákona 255/1946 Sb. nebo potvrzení dle zákona č. 462/1919 Sb., nejméně však ve výši 200 Kč měsíčně.
- Příplatek k vdovskému nebo vdoveckému důchodu ve výši 25 Kč za každý započatý měsíc odbojové činnosti manžela, nejméně však ve výši 200 Kč měsíčně.
- Příplatek k důchodu sirotka ve výši 20 Kč za každý započatý měsíc odbojové činnosti rodiče, nejméně však ve výši 200 Kč měsíčně.
- Výše příplatku k důchodu po osobách, které padly, byly popraveny nebo zemřely ve vyšetřovací vazbě, vězení, koncentračním táboře nebo internačním táboře anebo byly násilně usmrceny v souvislosti se zatýkáním, činí součet částky odvozené od délky odbojové činnosti zemřelé osoby a částky 3 000 Kč, jde-li o vdovu nebo vdovce, nebo 2 400 Kč, jde-li o sirotka, pokud sirotek ke dni úmrtí rodiče nedosáhl věku 18 let.

Podmínky:

- Předložení osvědčení dle zákona 255/1946 Sb. a potvrzení dle zákona č. 462/1919 Sb.
- Pobírání důchodu z českého důchodového pojištění (u samotných postižených osob pobírání starobního nebo invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně).
- Zemřel-li žadatel o příplatek dříve, než byla výplata příplatku přiznána nebo příplatek vyplacen, příplatek za období od vzniku nároku na výplatu příplatku do dne úmrtí se přizná a vyplatí jednorázově vdově nebo vdovci po zemřelém žadateli.

- Vznikl-li nárok na výplatu důchodu přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, náleží příplatek od splátky důchodu splatné v měsíci následujícím po měsíci, v němž tento zákon nabyl účinnosti.
- Vznikne-li nárok na výplatu důchodu po dni účinnosti tohoto zákona, náleží příplatek ode dne přiznání důchodu.

Oprávnění:

- Občan České republiky, kterému byla výše důchodu upravena jako účastníkovi odboje.
- Občan České republiky, kterému Ministerstvo obrany vydalo potvrzení o jeho účasti na povstání v květnu 1945.
- Občan České republiky, který je nebo byl účasten rehabilitace dle příslušných zákonů, případně byl zařazen v tábore nucených prací nebo v pracovním útvaru, přičemž doba tohoto postižení musela celkem činit alespoň 12 měsíců.
- Vdovy a vdovci pobírající vdovský či vdovecký důchod po první a třetí skupině výše jmenovaných občanů.

Nárok:

- Zvláštní příspěvek ve výši 2 500 Kč měsíčně pro postižené občany uvedené v první a třetí skupině oprávněných.
- Zvláštní příspěvek ve výši 1 250 Kč měsíčně pro postižené občany uvedené ve druhé skupině oprávněných a pro vdovy a vdovce.

Podmínky:

- Pobírání starobního, invalidního nebo vdovského či vdoveckého důchodu z českého důchodového pojištění.
- Potvrzení účasti v povstání v květnu 1945, vydané Ministerstvem obrany České republiky. Toto bude vydáno občanu České republiky, který se v době mezi 30. dubnem a 12. květnem 1945 alespoň po dobu tří dnů na straně povstalců zúčastnil se zbraní bojů proti nacistické moci, který se podílel na zpravodajské a spojovací činnosti, konal zdravotní či zásobovací službu v terénu v souvislosti s bojovými akcemi, nebo byl členem Revoluční české národní rady anebo povstaleckého velitelství.

Oprávnění:

- Občané, kteří by splňovali podmínky zákona č. 255/1946 Sb., a zákona č. 261/2001 Sb., avšak kterým nebyla jednorázová peněžní částka poskytnuta z důvodu

rozhodné doby kratší než tři měsíce, respektive u československých partyzánů kratší než dva měsíce.

- Vdovy a vdovci po výše uvedených občanech.

Nárok:

- Jednorázová peněžní částka ve výši 30 000 Kč pro účastníka národního boje za osvobození za účast v tomto boji trvajícím méně než tři měsíce.
- Jednorázová peněžní částka ve výši 15 000 Kč pro vdovy a vdovce po účastnících národního boje za osvobození.

Podmínky:

- Podání žádosti nejpozději do 31. prosince 2006, jinak nárok zaniká.
- Předložení osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb., nebo potvrzení vydané podle § 5 zákona č. 34/1946 Sb., jímž se vymezuje pojem „československý partyzán“, a další ověřené doklady osvědčující nárok.
- Vdovy a vdovci předkládají oddací list.

Zákon č. 108/2009 Sb., o jednorázové peněžní částce nahrazující příplatek k důchodu a zvláštní příspěvek k důchodu a o změně některých zákonů

Účinnost: 1. 7. 2009

Oprávnění:

- Občané, kteří by splňovali podmínky pro přiznání nároků dle zákona č. 357/2005 Sb. a zákona č. 306/2008 Sb., avšak nárok jim nebyl přiznán jen proto, že nepobírají starobní nebo jiný důchod z českého důchodového pojištění, případně vdovský nebo vdovecký důchod z českého důchodového pojištění.

Nárok:

- Jednorázová peněžní částka nahrazující příplatek k důchodu a zvláštní příspěvek k důchodu.
- Výše jednorázové peněžní částky činí 72násobek měsíční částky příplatku k důchodu nebo zvláštního příspěvku k důchodu, na kterou by výše uvedené osoby měly nárok ke dni splnění podmínky nároku na jednorázovou peněžní částku, pokud by splňovaly i podmínku pobírání důchodu z českého důchodového pojištění.

Podmínky:

- Předložení příslušných osvědčení a potvrzení.
- Zemřel-li žadatel o jednorázovou peněžní částku před její výplatou, stává se jednorázová peněžní částka předmětem dědictví, pokud jsou dědici.
- Byly-li podmínky pro poskytnutí jednorázové peněžní částky splněny přede dnem účinnosti tohoto zákona, vzniká nárok na jednorázovou peněžní částku dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

Zákon č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu

Účinnost: 17. 11. 2011

Oprávnění:

- Občan, který měl v době nsvobody (od 25. února 1948 do 17. listopadu 1989) státní občanství Československé socialistické republiky nebo jejích právních předchůdců, a dále i občan, který byl československého státního občanství rozhodnutím státních orgánů v době nsvobody zbaven, a který se účastnil některé z forem odboje a odporu proti komunismu stanovených tímto zákonem.²³
- Vdovy a vdovci po účastnících odboje a odporu proti komunismu.

Nárok:

- Jednorázový peněžitý příspěvek ve výši 100 000 Kč pro účastníky odboje a odporu proti komunismu.
- Jednorázový peněžitý příspěvek ve výši 50 000 Kč pro vdovy a vdovce po účastnících odboje a odporu proti komunismu.
- Úprava důchodu stanovená výměrem dle § 8 tohoto zákona pro obě výše zmíněné skupiny.

Podmínky:

- Osvědčení účastníka odboje a odporu proti komunismu, které vydává Ministerstvo obrany ČR na základě žádosti občana.

---

²³ Za odboj a odpor proti komunismu se považuje též činnost významem srovnatelná s formami odboje a odporu proti komunismu vykonávaná před dobou nsvobody, pokud jejím cílem bylo zabránit nastolení komunistického režimu a zachování svobody a demokracie v Československu, pokud tohoto cíle nebylo možno dosáhnout jinak a byla spojena s obdobným rizikem.

Zemřel-li oprávněný, žádost o osvědčení může podat jeho manžel, rodič, dítě, jiný příbuzný v řadě přímé nebo sourozenec, popřípadě občanské sdružení nebo jiná právnická osoba, jejichž předmětem činnosti je zkoumání historie, archivnictví, výchova, vzdělávání nebo ochrana lidských práv, anebo občanské sdružení sdružující účastníky odboje proti nacismu nebo odboje a odporu proti komunismu nebo bývalé politické vězně.

c) Nároky plynoucí ze zahraničních zdrojů

Text přináší přehled nejvýznamnějších zahraničních programů a organizací z jejichž prostředků měli nebo mají čeští občané – přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce, v případě plateb z nadace či Fondu smíření, i bývalí nuceně nasazení – možnost získat individuální humanitární platbu za příkoří, jemuž byli vystaveni v období nacionálního socialismu.

Organizace jsou pro snazší orientaci uváděny v abecedním pořadí.

Conference on Jewish Material Claims against Germany (JCC)

JCC byla založena v New Yorku v roce 1951. Od svého vzniku usilovala o vytvoření kompenzačních programů pro oběti holocaustu a zasazovala se o další aktivity ve prospěch těchto obětí.

Programy, z nichž mohou čeští přeživší holocaustu obdržet kompenzační platbu:

- **Hardship Fund**

Byl založen v roce 1980 německou vládou v reakci na vlnu židovské emigrace na Západ ze střední a východní Evropy a Sovětského svazu. Program byl původně určen na pomoc židovským obětem nacismu, které se po odchodu ze zemí sovětské sféry usadily na Západě.

- **Article 2 Fund**

Byly z něj vypláceny důchody ve výši 291 EUR měsíčně těm přeživším holocaustu, kteří byli vězněni v koncentračních táborech, ghettech, byli ukryvaní nebo si museli změnit identitu, a jejichž příjmy byly pod určitou stanovenou hodnotou. V letech 1995-2008 zažádalo o tuto penzi celkem 78 200 žadatelů.

- **Fond pro střední a východní Evropu (CEEF)**

Byl založen v roce 1998. V rámci tohoto fondu byli poprvé odškodněni přeživší, kteří v té době žili ve střední a východní Evropě nebo v zemích bývalého Sovětského svazu.

- **Budapest Fund**

Byl založen pro odškodnění obětí německé okupace v Budapešti.

- **Kompenzační fond pro oběti holocaustu (HVCF)**

HVCV je nový program pro židovské oběti nacismu žijící v deseti zemích bývalého komunistického bloku, které jsou v současnosti členy EU.²⁴ O jednorázovou platbu mohou žádat občané těchto zemí včetně České republiky, kteří nebyli dosud odškodněni z německých zdrojů v rámci jiných kompenzačních programů²⁵ nebo na základě německého spolkového zákona o odškodnění,²⁶ nebo kteří nepobírají důchod z izraelského Ministerstva financí.²⁷ Žadatelé musí doložit, že byli pronásledováni z rasových důvodů jako židé a pronásledování bylo uznáno dle podmínek Hardship Fund. Tato kritéria zahrnují mimo jiné odnětí svobody (koncentrační tábory, ghetta, falešná identita, ukrytí atd.), útěk před nacistickým režimem z okupovaného místa, omezení svobody zákazem vycházení, povinnou registraci s omezením pohybu nebo nošení Davidovy hvězdy. Oprávnění žadatelé obdrží jednorázovou platbu ve výši 1 900 EUR, přičemž lhůta pro podání žádostí je vymezena na dobu od 1. 9. 2011 do 30. 6. 2013.

Vedle toho podporuje JCC přeživší holocaustu žijící na území ČR prostřednictvím **Zdravotního fondu** a **Fondu naléhavé pomoci**; oba tyto programy spravuje v ČR Tereziánská iniciativa.²⁸

Na české občany, přeživší holocaustu, se rovněž vztahuje **vyplácení příplatků k důchodu z prostředků JCC**. Od 1. ledna 2012 došlo ke zmírnění kritérií pro výplatu těchto příspěvků k důchodu. Tyto změny se týkají všech, kdo dosud nepobírali od JCC žádné pravidelné platby.

Oprávněné osoby:

Každý, kdo byl pro svůj židovský původ vězněn v nacistickém ghettu po více jak 12 měsících či se po tuto dobu skrýval nebo žil pod falešnou identitou, může získat měsíční příspěvek k důchodu ve výši 260 EUR, pokud žije ve státech bývalého socialistického tábora (dřívější kritéria stanovovala tuto dobu na 18 měsíců).

---

²⁴ Fond je určen pro přeživší holocaustu s trvalým pobytem v následujících zemích: Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Polsko, Rumunsko, Slovenská republika, Slovinsko.

²⁵ CEEF, Article 2, Hardship Fund nebo Budapest Fund.

²⁶ BEG, OFG, PrVG, VDN.

²⁷ Tento důchod je vyplácený na základě izraelského zákona o invalidních osobách perzekuovaných nacisty.

²⁸ Bližší informace viz Tereziánská iniciativa.

Osoby starší 75 let získají nárok na pravidelné platby ve výši 200 EUR měsíčně, i pokud byly uvězněny v ghettu po dobu kratší, nejméně však tři měsíce. V případě, že se jedná o osoby mladší 75 let, příspěvek jim bude přiznán po dovršení 75 let, žádost však mohou podat již nyní.

JCC coby jedna ze sedmi partnerských organizací nadace EVZ byla pověřena výplatami humanitárních dávek osobám židovského původu - bývalým vězňům nacistických káznic, věznic, ghatt, internačních, pracovně výchovných či koncentračních táborů, které měly k 16. únoru 1999 hlavní trvalé bydliště mimo území Polské republiky, Ukrajiny, Ruské federace, Lotyšské a Litevské republiky, Běloruska, Estonské nebo České republiky, tedy těch států, kde působily místně příslušné partnerské organizace.

Důchod za dobrovolnou práci v nacistických ghettech, tzv. Ghetto Rente

Podle německého zákona pro uznání důchodu za práci v ghettech z roku 2002 (ZRBG) se mohou u osob pronásledovaných nacionálním socialismem doby jejich zaměstnání v ghettu, které se nacházelo na území okupovaném německou Říší nebo na území do ní začleněném, za určitých předpokladů započítat jako doby německého pojištění. Za tyto doby je možná platba německého důchodu do zahraničí. Na základě tohoto zákona asi 700 bývalých obětí nacismu, občanů ČR, požádalo v roce 2003 o důchod z německého důchodového systému. Celkový počet českých žadatelů během několika následujících let dostoupal k současnému číslu téměř 900 osob.

Vzhledem ke skutečnosti, že agenda kolem žádostí o německý důchod byla značně zdoluhavá a přiznávání nároků nejednoznačné, došlo v roce 2008 k rozhodnutí, že žadatelům budou vypláceny jednorázové platby ve výši 2 000 EUR (tzv. Anerkennungsleistung). Tato jednorázová platba byla původně vnímána jako platba zálohová a podmínkou pro přiznání důchodu bylo navrácení této částky, přičemž žadatelé, jejichž přiznaný důchod by byl v celkovém úhrnu nižší než platba zálohová, se mohli důchodu zříci a ponechat si tuto zálohovou platbu ve výši 2 000 EUR.

V průběhu roku 2010 došlo k rozhodnutí, že zálohová platba bude vyplácena všem žadatelům, kteří mají nárok na penzi z německého důchodového systému, a tudíž si o ni mohou všichni ti, kteří ji vrátili, zpětně požádat, a ti, co o ni dosud nežádali, o ni případně zažádat nově. Všem, kterým byla platba ve výši 2 000 EUR stržena z důchodu automaticky, jim byla či bude automaticky zpětně vyplacena, bez nutnosti o tuto výplatu žádat. O zálohovou platbu ve výši 2 000 EUR si mohou zažádat rovněž pozůstalí po oprávněném žadateli, který v průběhu řízení o přiznání důchodu zemřel. Původně byla lhůta pro podání žádosti o tzv. Anerkennungsleistung stanovena do 31. 12. 2010, avšak poté byla prodloužena bez stanovení konečného data.

V současné době je naprostá většina žádostí českých žadatelů již pozitivně vyřízena. V jednání jsou tak především komplikované žádosti o pozůstalostní důchod a dědická řízení, neboť nárok na důchod za práci v nacistických ghettech je dědičný.

Platby z německé spolkové nadace Připomínka, odpovědnost a budoucnost (nadace EVZ)

Nadace EVZ vznikla spolkovým zákonem²⁹ v srpnu 2000 coby výsledek dvouletého intenzivního mezinárodního vyjednávání. Jejím účelem bylo zejména dát prostřednictvím partnerských organizací finanční prostředky pro poskytování dávek bývalým nuceně nasazeným a osobám postiženým jiným bezprávím z doby nacionálního socialismu.³⁰ Nadace byla finančně podpořena po pěti miliardách DEM německou spolkovou vládou a dále více než pěti tisíci německými podniky.

Celková suma určená na humanitární platby ve výši 10 miliard DEM byla zákonem rozdělena následujícím způsobem:³¹

1. 8,1 miliard DEM včetně 50 milionů DEM z úrokových příjmů na odškodnění obětí otrockých a nucených prací.³² Bývalí vězni nacistických káznic, věznic či ghatt, internačních, pracovních výchovných táborů nebo koncentračních, (kategorie A) mohli obdržet platbu až do výše 15 tisíc DEM. Osoby deportované na nucené práce v průmyslu na území Německa v hranicích z roku 1937 či na Německem okupovaná území (kategorie B) mohly obdržet platbu až do výše pěti tisíc DEM. Osoby, jež byly postiženy jiným nacistickým bezprávím, mohly na základě tzv. otevírací doložky (kategorie C) obdržet platbu až do výše pěti tisíc DEM.

---

²⁹ Spolkový zákon o zřízení nadace Připomínka, odpovědnost a budoucnost z 2. srpna 2000, vstoupivší v platnost 12. srpna 2000 (Spolkový věstník zákonů BGBl. 1, S. 126) ve znění ze 4. srpna 2001, vstoupivším v platnost 11. srpna 2001 (BGBl. 2001 I 2036)

³⁰ Viz § 2 spolkového zákona o zřízení nadace Připomínka, odpovědnost a budoucnost, Účel nadace.

³¹ Viz § 9 spolkového zákona o zřízení nadace Připomínka, odpovědnost a budoucnost z 2. srpna 2000, Použití spolkových prostředků.

³² Celkové částky byly zákonem přiděleny partnerským organizacím (PO) nadace EVZ až do maximálních částek: pro PO příslušnou pro Polskou republiku 1 812 milionů DEM, pro PO příslušnou pro Ukrajinu a Moldavskou republiku 1 724 DEM, pro PO příslušnou pro Ruskou federaci, Lotyšskou a Litevskou republiku 835 milionů DEM, pro PO příslušnou pro Bělorusko a Estonskou republiku 694 milionů DEM a pro PO příslušnou pro Českou republiku 423 miliony DEM. Pro PO příslušnou pro nežidovské oprávněné osoby s hlavním trvalým bydlištěm mimo uvedené státy (International Organisation for Migration, IOM) 800 milionů DEM, přičemž IOM musel z této částky odvést až 260 milionů ve prospěch Conference on Jewish Material Claims against Germany. Pro PO příslušnou pro židovské oprávněné osoby s hlavním trvalým bydlištěm mimo uvedené státy (Conference on Jewish Material Claims against Germany) pak bylo určeno 1 812 milionů DEM.

2. 50 milionů DEM na vyrovnání ostatních případů osobní újmy v souvislosti s nacionálně socialistickým bezprávím.³³
3. Jedna miliarda DEM pro osoby poškozené na majetku v členění:
  - 150 milionů DEM na majetkové škody utrpěné v rámci rasového pronásledování za podstatné, přímé a z hlediska škody příčinné účasti německých podniků;
  - 50 milionů DEM na ostatní majetkové škody;
  - 150 milionů DEM na vyrovnání nezaplacených, odňatých nebo jinak neodškodněných pojistných smluv německých pojišťoven prostřednictvím organizace International Commission on Holocaust Era Insurance Claims (ICHEIC);
  - 300 milionů DEM na sociální účely ve prospěch přeživších holocaustu prostřednictvím organizace Conference on Jewish Material Claims against Germany (JCC)
  - 350 milionů DEM na humanitární fond organizace ICHEIC
4. 700 milionů DEM na projekty fondu „Připomínka a budoucnost“ (Fonds Erinnerung und Zukunft).

Pro oběti bezpráví z doby nacionálního socialismu, které měly k 16. únoru 1999 trvalé bydliště na území ČR, byly z celkové sumy 10 miliard DEM vyčleněny celkem 423 miliony DEM. Přijímáním žádostí českých žadatelů byl na základě rozhodnutí Ministerstva zahraničních věcí ČR pověřen ČNFB, který za tím účelem zřídil samostatné pracoviště – Kancelář pro oběti nacismu ČNFB. (kancelář nebo kancelář ČNFB)³⁴. Veškeré platby z titulu otrockých a nucených prací, majetkových i jiných osobních újem v České republice i v ostatních zemích, kam směřovaly humanitární platby z nadace EVZ, byly ukončeny na konci roku 2006, resp. v průběhu roku 2007. Nicméně i po ukončení výplatního programu podporuje nadace EVZ celou řadu projektů realizovaných v rámci jednotlivých tematických programů, zaměřených zejména na připomínku a kritické zkoumání období

---

³³ Tyto prostředky mají být dle zákona o nadaci EVZ poskytovány v případech osob, na nichž byly páčány pseudolékařské pokusy, při úmrtí nebo těžké újmě dítěte umístěného v domově pro nuceně nasazené nebo v jiných případech újmy na osobě.

³⁴ Podrobné informace o průběhu výplatního programu z prostředků nadace EVZ na území České republiky jsou uvedeny ve třetí kapitole, písmeno b), Česko-německý fond budoucnosti.

nacionálního socialismu, výchovu k lidským právům a na podporu obětí nacionálně socialistického bezpráví.

Platby od německých měst

V průběhu realizace výplatního programu z prostředků nadace EVZ se přihlásilo s dobrovolnou iniciativou několik německých měst, která nabídla zvláštní platby českým občanům deportovaným na nucené či otrocké práce na jejich území.

Jednalo se celkem o pět německých měst, které poskytly 423 českým občanům platby v úhrnu téměř 430 tisíc EUR, přičemž největší podíl z těchto plateb připadl na Frankfurt nad Mohanem.³⁵ Zbývající částku poskytla města Marburk,³⁶ Hilden,³⁷ Kostnice³⁸ a Schwäbisch Hall.³⁹

Platby z rakouského fondu Smíření, mír a spolupráce

Obdobný postup jako Německo zvolilo i Rakousko, které na základě mezinárodních jednání přijalo v roce 2000 spolkový zákon o dobrovolných plněních Rakouské republiky ve vztahu k osobám, které v minulosti vykonávaly otrocké a nucené práce pro nacionálně socialistický režim.⁴⁰ Na základě tohoto zákona byl zřízen fond **Smíření, mír a spolupráce (Fond smíření)**. O humanitární platbu z tohoto fondu mohly žádat osoby nasazené za druhé světové války na území dnešní Rakouské republiky k otrockým nebo nuceným pracím v těchto kategoriích:

- osoby, jež vykonávaly otrocké práce (105 000 ATS)⁴¹

---

³⁵ Mezi 401 českých občanů byla rozdělena celková částka 410 tisíc EUR.

³⁶ Mezi čtyři české občany bylo rozděleno celkem 8 tisíc EUR.

³⁷ Šest českých občanů si rozdělilo 920 EUR.

³⁸ Mezi osm českých občanů bylo rozděleno 4 090 EUR.

³⁹ Mezi čtyři české občany bylo rozděleno 6 135 EUR.

⁴⁰ Spolkový zákon BGBl. I Nr. 74/2000 o Fondu pro dobrovolná plnění Rakouské republiky osobám, které v minulosti vykonávaly otrocké a nucené práce pro nacionálněsocialistický režim.

⁴¹ Do **kategorie otrockých prací** patří oběti, které byly nuceny pracovat za nelidských podmínek ve vězeňském zařízení srovnatelném s koncentračními tábory. Ačkoliv oběti nasazené převážně na území dnešního Rakouska budou žádat o platby u rakouského Fondu smíření, tvoří určitou výjimku oběti z KT Mauthausen včetně jeho vedlejších táborů a oběti z vedlejších táborů KT Dachau na území Rakouska. V těchto případech je třeba použít žádost o platby z německé nadace.

- osoby, jež vykonávaly nucené práce v průmyslu (35 000 ATS)⁴²
- osoby, jež vykonávaly nucené práce v zemědělství (20 000 ATS)⁴³
- děti a nezletilí do dosažení dvanáctého roku svého věku deportované společně se svými rodiči a děti, které se narodily během nuceného nasazení své matky na území dnešní Rakouské republiky (zařazení dítěte bude shodné s kategorií rodičů)
- ženy, které vykonávaly nucené práce a porodily děti v porodnicích určených nuceně nasazeným ženám nebo byly přinuceny k umělému přerušování těhotenství (5 000 ATS navíc k základní platbě).

Podmínkou k podání žádosti bylo, že oprávněná osoba žila k 15. únoru 2000. V případě, že zemřela po tomto datu, přecházelo právo k podání žádosti na její právní nástupce dle legislativní úpravy země trvalého bydliště původní oprávněné osoby. Pokud oprávněná osoba zemřela mezi 16. únorem 1999 a 15. únorem 2000, podávali právní nástupci žádost k nadaci EVZ.

Pro české oběti otrocké nebo nucené práce konané na území dnešního Rakouska bylo vyčleněno 501 milionů ATS (cca 36 milionů EUR), které jim byly vyplaceny formou jednorázové humanitární dávky.

Obdobně jako německá nadace EVZ, i rakouský Fond smíření realizoval výplatní program ve spolupráci s partnerskými organizacemi, jež se v případě Polska, Běloruské republiky, Ukrajiny a Ruské federace shodovaly s partnerskými organizacemi německé nadace EVZ. Tím se celý administrativně značně složitý proces výrazně zjednodušil a pro žadatele o platbu se stalo již samo podání žádosti komfortnějším – nemuseli se předem aktivně rozhodovat, na základě kterého zákona žádost o platbu z titulu otrockých či nucených plateb nebo jiného nacistického bezpráví podat.

Pokud jde o Českou republiku, dohodou uzavřenou mezi vládami České a Rakouské republiky byla sice za partnerskou organizaci Fondu smíření určena Česká rada pro oběti nacismu (ČRON), ta však vzápětí, na základě zvláštní smlouvy o spolupráci uzavřené s Česko-německým fondem budoucnosti,⁴⁴ pověřila příjmem žádostí a jejich dalším zpracováním kancelář ČNFB, takže i v České republice nakonec existovalo jednotné místo,

---

⁴² Rakouský zákon ke zřízení fondu upřesňuje, že do stejné **kategorie jako „průmysl“** je zařazena i nucená práce v živnostech, ve stavebnictví, v energetice a v jiných typech podnikání, stejně jako práce ve veřejném sektoru, u říšských drah nebo u říšské pošty

⁴³ Stejně jako pracovníci v **kategorii „zemědělství“** budou žádat o platby i nuceně nasazení v lesním hospodářství a v soukromých službách (domácnosti, hotely a jiné).

⁴⁴ Smlouva mezi ČNFB a ČRON byla uzavřena 25. ledna 2001.

kam mohli žadatelé směřovat své žádosti o platbu i případné dotazy.⁴⁵ Fond smíření se po 31. prosinci 2005, kdy došlo k ukončení humanitárních plateb osobám, jež v minulosti vykonávaly otročké či nucené práce pro nacionálně socialistický režim⁴⁶, a dále k ukončení humanitárních projektů financovaných z nevyplacených zbytků výplatního programu, transformoval ve Fond budoucnosti Rakouské republiky⁴⁷. V jeho rámci jsou podporovány zejména vědecké projekty zabývající se uvedenou problematikou.

Švýcarský humanitární fond pro potřebné oběti holocaustu (Švýcarský fond)

Švýcarský fond byl založen na základě dekretu švýcarské Federální rady ze dne 26 února 1997 jako výsledek dvouletého intenzivního vyjednávání ve věci majetku obětí holocaustu.⁴⁸

Ze švýcarského fondu byly odškodněny nejen oběti holocaustu židovského původu, ale rovněž romské oběti, nuceně sterilizované ženy, dále osoby pronásledované pro své náboženské vyznání či sexuální orientaci a také někteří političtí vězni.

Základní kapitál švýcarského fondu činil v době jeho založení téměř 295 milionů SF (170,7 milionů USD), dalších 1,1 milionů SF poskytla švýcarská vláda na administrativní potřeby tohoto fondu. Po dalších kolech vyjednávání mezi Světovou židovskou organizací pro restituce (WJRO), Světovým židovským kongresem (WJC) a Asociací švýcarských

---

⁴⁵ Bližší informace k průběhu plateb z prostředků Fondu smíření na území ČR jsou obsaženy ve třetí kapitole, písmeno b), Česko-německý fond budoucnosti.

⁴⁶ Fond smíření v letech 2001 až 2005 zpracoval žádosti celkem 132 395 osob ze 70 zemí, z toho 10 964 plateb směřovalo do České republiky.

⁴⁷ *Zukunftsfonds der Republik Österreich.*

⁴⁸ Založení tohoto fondu předcházely dva roky intenzivního vyjednání. Dne 10. září 1995 byl prezident Světového židovského kongresu (WJC) Edgar Bronfman pověřen vyjednat se Švýcarskem ve věci majetku obětí holocaustu jménem státu Izrael a jménem židovských organizací. V prosinci 1995 se do jednání o odškodnění zapojil republikánský senátor za stát New York Alfons D'Amat, který celou věc projednal s prezidentem USA. Bill Clinton osobně pověřil zvláštního zmocněnce pro restituce ve střední a východní Evropě Stuarta Eizenstata, aby prověřil příslušné dokumenty. Počátkem května 1996 došlo k ustavení společné komise WJRO, WJC a Asociace švýcarských bankéřů, která si vytkla za cíl prozkoumat veškeré bankovní záznamy, jež by pomohly nalézt tzv. spící účty obětí holocaustu. V prosinci 1996 probíhalo ve Washingtonu pod předsednictvím republikánského senátora a předsedy kongresového výboru pro bankovnínictví Jamese A. Leache jedno z veřejných senátních slyšení na téma židovského majetku uloženého ve švýcarských bankách. Slyšení se účastnil i prezident WJC Edgar Bronfman, který požadoval, aby Švýcaři jako výraz dobré vůle zřídili humanitární fond, jenž by částečně odškodnil přeživší oběti. Švýcarský fond byl ustanoven bez ohledu na intenzivně pokračující vyjednávání. Dne 26. ledna 1999 tak představitelé švýcarských bank a židovských organizací podepsali konečnou dohodu, ve které se švýcarské banky zavázaly vyplatit obětem nacistického teroru celkem 1,25 miliard USD.

bankéřů byla v roce 1999 podepsána dohoda, v níž se švýcarské banky zavázaly vyplatit obětem nacistického pronásledování celkem 1,25 miliardy USD.

Distributorem finančních prostředků Švýcarského fondu se stala WJRO která při vyřizování žádostí a distribuci finančních prostředků spolupracovala s lokálními organizacemi v zemích, kam směřovaly humanitární platby.

V České republice jednala WJRO především s Federací židovských obcí v ČR (FŽO), jež ustavila v dubnu 1998 komisi švýcarského fondu a následně v květnu téhož roku otevřela v Praze českou kancelář. Ta, vzhledem k několikanásobnému prodloužení termínu pro podávání žádostí, ukončila svoji činnost oproti předpokladům až v červenci 2002, kdy na bankovní účet WJRO v Jeruzalémě převedla nevyčerpané prostředky.

České židovské oběti nacistického teroru byly dle formy perzekuce rozděleny v rámci pravidel Švýcarského fondu do pěti hlavních kategorií:

1. Čeští Židé deportovaní do koncentračních táborů.
2. Tzv. ukryvané děti, a další osoby, jež byly před nacistickým terorem schovávány v úkrytech za nelidských podmínek.
3. Osoby, které v době nacistické perzekuce žily ve smíšených manželstvích, a to buď jako děti, nebo jako židovští partneři svých „árijských“ protějšků.
4. Zajetí příslušníci zahraničních armád protihitlerovské koalice terorizovaní Němci pro svůj rasový původ a osoby uvězněné či jinak perzekuované kdekoli na územích okupovaných nacisty nebo spravovaných jejich spojenci a v neposlední řadě uprchlíci.
5. Židé původem ze Slovenska.

Kritéria pro obdržení finanční výpomoci ze Švýcarského fondu byla v porovnání s podobnými projekty **poměrně volná**. Podmínky splňovala každá osoba židovského původu narozená před pátým květnem 1945 a zdržující se minimálně jeden den na území okupovaném nebo ovládaném nacisty či jejich spojenci, dále osoby, jimž se z takového území podařilo včas uprchnout⁴⁹ (v případě území Čech a Moravy po 15. 3. 1939). Finanční výpomoc obdrželi i ti, kteří se narodili krátce po osvobození republiky, a to z důvodu perzekuce jejich matek v době těhotenství. V rámci ustanovení Švýcarského fondu také platilo, že forma perzekuce neměla vliv na konečnou výši finančního příspěvku⁵⁰.

---

⁴⁹ V případě území Čech a Moravy se jedná o období po 15. 3. 1939.

⁵⁰ Všichni uznání žadatelé⁵⁰ obdrželi ve třech splátkách celkem 1 400 USD (400, 600 a 400 USD).

III. PŘEHLED ORGANIZACÍ SE SÍDLEM NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY, KTERÉ SDRUŽUJÍ PŘEŽIVŠÍ HOLOCAUSTU A OSTATNÍ OBĚTI NACISTICKÉ PERZEKUCE RESP. OBĚTI NACISMU⁵¹ NEBO KTERÉ PŮSOBÍ V JEJICH PROSPĚCH

Do tohoto přehledu, jenž si nečiní nárok na úplnost, jsou zahrnuty hlavní organizace, které mají co do činění jak s přeživšími holocaustu a ostatními oběťmi nacistické perzekuce, resp. oběťmi nacismu, tak i s dalšími skupinami českých občanů, zejména s účastníky národního boje za vznik a osvobození Československa nebo válečnými veterány, a to ze stejných důvodů, ze kterých jsme do přehledu platné legislativy zařadili zákony upravující specifické nároky těchto vybraných skupin českých občanů. Pro snazší orientaci jsou organizace v dalším textu členěny na ty, které pracují na členském principu, tzn. sdružují výše vyjmenované skupiny českých občanů⁵², a na ty, jejichž hlavním úkolem je těmto osobám poskytovat podporu a působit v jejich prospěch.⁵³ Činnost většiny z těchto organizací je v menší či větší míře podporována z veřejných zdrojů.

Organizace jsou z praktických důvodů uváděny v abecedním pořadí.

---

⁵¹ *Pojem oběti nacismu v této studii používáme coby nadřazenou kategorii zahrnující jak přeživší holocaustu a další oběti nacistické perzekuce, tak i nuceně nasazené.*

⁵² *Obvykle mají právní formu občanského sdružení.*

⁵³ *Většinou jsou to nadace, nadační fondy, veřejně prospěšné společnosti či příspěvkové organizace.*

a) Organizace sdružující přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce, resp. oběti nacismu

V tomto přehledu uvádíme kromě organizací, které sdružují přeživší holocaustu a další oběti nacistické perzekuce, resp. oběti nacismu i organizace sdružující bývalé legionáře, válečné veterány, partyzány, účastníky květnového povstání 1945 a oběti komunistického režimu. Je tomu tak proto, že osoby, které jsou předmětem zájmu této studie, spadají mnohdy kvůli svému osudu před, za i po druhé světové válce do více než jedné z uvedených skupin občanů.

1. Československá obec legionářská (ČsOL)

ČsOL⁵⁴ je nestranné občanské sdružení bývalých vojáků československých zahraničních armád z období první a druhé světové války, vojáků Armády České republiky zúčastněných v misích NATO a OSN, nositelů osvědčení „válečný veterán“, jejich rodinných příslušníků a příznivců.⁵⁵

ČsOL byla založena v roce 1921 sloučením různých organizací legionářů ze všech bojišť první světové války, svůj původ odvozovala od Sokola. ČsOL se věnovala od svého vzniku mimo jiné sociální činnosti, zasazovala se za zákony, které měly zajistit podporu vdovám a sirotkům po padlých legionářích, i péči o ty, kteří v boji ztratili zdraví. S nacistickou okupací českých zemí byla ČsOL na jaře roku 1939 rozpuštěna a její vedoucí činníci internováni. Po únoru 1948 byla ČsOL násilně začleněna do jednotného Svazu bojovníků za svobodu, později přejmenovaného na Svaz protifašistických bojovníků. V roce 1949 byla ČsOL protiprávně zrušena. Po pádu komunistického režimu obnovili legionáři v roce 1991 činnost původní ČsOL.

2. Český svaz bojovníků za svobodu (ČSBS)

ČSBS je politickou, nestrannou a nezávislou organizací, která vznikla v roce 1990 z původního Svazu protifašistických bojovníků. Sdružuje účastníky národního boje za osvobození ve druhé světové válce a pozůstalé po nich.

Ve Svazu působí tři sdružení:

---

⁵⁴ Registrace Ministerstva vnitra ČR ze dne 12. února 1992 pod č.j. VCS/1-10058/92.

⁵⁵ Zdroj: <http://obeclegionarska.cz/csol.php?mid=0>

1. **Sdružení osvobozených politických vězňů a pozůstalých nacistických koncentračních táborů, káznic a věznic.**⁵⁶
2. **Sdružení domácího odboje a partyzánů**, v jehož řadách jsou příslušníci odbojových protinacistických skupin a partyzánských jednotek.
3. **Sdružení českého národního povstání**, jež se skládá z účastníků Pražského povstání a Květnového povstání v dalších městech.

K 31. prosinci 2010 měl ČSBS dle vlastních údajů 6 468 členů.⁵⁷

3. Konfederace politických vězňů České republiky (KPV ČR)

KPV ČR⁵⁸ je sdružením bývalých politických vězňů komunistického režimu v Československu. Kromě toho sdružuje také osoby, které z politických důvodů opustily Československo a získaly politický azyl, a osoby, které se zapojily do odboje proti komunistickému režimu.

Organizace od svého vzniku v roce 1990 prosazuje úplné rehabilitace a materiální odškodnění bývalých politických vězňů – nekomunistů, uplatňuje svůj politický vliv ve prospěch zákazu činnosti KSČM a ve prospěch cenzury této strany a dále usiluje o zákaz působení bývalých členů KSČ a politicky aktivních přívrženců vlády KSČ ve státních a veřejných funkcích.

Z původních zhruba 450 000 postižených dnes žije necelých osm tisíc bývalých politických vězňů.⁵⁹

4. Společenství Romů na Moravě (SRM)

---

⁵⁶ V roce 2007 došlo k vyčlenění části Sdružení osvobozených politických vězňů a pozůstalých a založení nové organizace pod názvem **Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých ČR**. Tento svaz vydává časopis **Apel** a je samostatným občanským sdružením bez příslušnosti k jakékoliv zastřešující organizaci. Dle údajů ČSBS má tento svaz cca 200 – 300 členů. Původní **Sdružení osvobozených politických vězňů a pozůstalých nacistických koncentračních táborů, káznic a věznic** zůstává součástí ČSBS.

⁵⁷ Zdroj: <http://www.csbstachov.estranky.cz/clanky/cesky-svaz-bojovniku-za-svobodu.html>

⁵⁸ KPV ČR je právním a ideovým nástupcem „Klubu bývalých politických vězňů — K 231“, který byl ustaven v roce 1968 a v tomtéž roce mocensky potlačen armádami pěti států Varšavské smlouvy

⁵⁹ Zdroj: <http://www.kpv-cr.cz/?pid=116>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Konfederace_politick%C3%BDch_v%C4%9Bz%C5%88%C5%AF_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky

Hlavním cílem SRM⁶⁰ je integrace Romů do společnosti při zachování jejich jazyka, kultury a romské národnosti na poli kulturním, vzdělanostním, společenském, politickém, sociálním, v oblasti lidských práv a publicistiky. Cestu k tomu spatřuje ve spolupráci se státními a samosprávnými institucemi a nevládními organizacemi doma i v zahraničí. Za nejdůležitější část programu považuje SRM práci pro děti a mládež v rámci mimoškolní výchovy. Při tom spolupracuje se základními a zvláštními školami s převahou romských žáků v místech, kde působí. Ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně se společenství zaměřuje na zkoumání širší historie Romů.

5. Svaz nuceně nasazených (SNN)

SNN vznikl v roce 1990 jako občanské sdružení za účelem výměny názorů a uchování společné paměti. Postupem času však sehrál velmi důležitou roli při jednání o odškodnění za nucené práce, zejména po založení Česko-německého fondu budoucnosti dne 1. ledna 1998.

SNN existoval v letech 1990-2004 a sdružoval zhruba 40 000 osob. Pro potřebu svých členů vydával *Informační zpravodaj* a pro potřeby svých okresních organizací rozesílal instrukce týkající se především pokynů k vyplňování žádostí o odškodnění.

V červnu 2004 došlo na základě rozhodnutí šestého celostátního sjezdu konaného v roce 2003 k ukončení činnosti SNN. Hlavním důvodem rozpuštění SNN bylo splnění úkolu, který si organizace vytýčila při svém vzniku, a sice prosazení nároku na odškodnění za nucené práce během druhé světové války. Dalším důvodem zániku byl vysoký věkový průměr členů republikového předsednictva i okresních výborů, pro které bylo stále obtížnější vykonávat běžnou agendu spojenou s chodem organizace.

Činnost některých lokálních organizací přetrvává i po zrušení svazu, a to v podobě neoficiálních setkání či publikační činnosti. V některých městech došlo k založení samostatných občanských sdružení, např. v Olomouci,⁶¹ Karlových Varech nebo Hradci Králové.⁶²

6. Tereziánská iniciativa (TI)

---

⁶⁰ Zdroj: <http://blisty.cz/art/19389.html>

⁶¹ Olomoucké sdružení ukončilo z důvodu vysokého věku a zdravotního stavu svých funkcionářů v roce 2009 svoji činnost. Na jeho aktivity navázala obecně prospěšná společnost *Živá paměť*, která v Olomouci od dubna 2009 provozuje Regionální kontaktní centrum pro oběti nacismu a mezigenerační dialog.

⁶² Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Svaz_nuceně_nasazených.

TI⁶³ je sdružením bývalých vězňů terezínského a lodžského ghetta z českých zemí a jejich přímých potomků. V současnosti má přibližně 600 členů v České republice a asi 100 členů v zahraničí.

Terezínská iniciativa dbá o to, aby byla důstojným způsobem uchována památka těch, kteří zahynuli během holocaustu. Pro účely dokumentace a výzkumu historie terezínského ghetta a holocaustu v českých zemích založila v roce 1993 Institut Terezínské iniciativy. TI se snaží aktivně spolupůsobit při výchově nové generace Evropanů k toleranci, proti rasismu, antisemitismu a xenofobii. Její členové se jako pamětníci zúčastňují besed a přednášek na školách v tuzemsku i zahraničí a podílejí se na řadě dalších projektů

TI spravuje dva programy financované z prostředků JCC, a to **Zdravotní fond** a **Fond naléhavé pomoci**. Shromažďováním žádostí, jejich zpracováním žádostí a distribucí příspěvků z obou těchto fondů je pověřeno sociální oddělení pražské židovské obce. V rámci Zdravotního fondu dostává TI od JCC cca 80 tisíc USD ročně. Z těchto prostředků je přeživším holocaustu přispíváno na léky, zdravotní pomůcky, na léčebnou a preventivní péči. Z prostředků Fondu naléhavé pomoci jsou podporováni ti žadatelé, kteří se ocitnou v těžké životní situaci, jež vyžaduje naléhavou pomoc.

7. Výbor pro odškodnění romského holocaustu (VPORH)

VPORH je od roku 1998 registrovaným občanským sdružením zastupujícím v ČR zájmy a nároky bývalých romských vězňů nacistických koncentračních táborů. Většinu jeho členů tvoří romští vězňové nacistických koncentračních táborů a pozůstali po obětech. VPORH spolupracoval v letech 2000-2006 s ČNFB na informační kampani k odškodnění romských obětí nacistické perzekuce z prostředků nadace EVZ. VPORH monitoruje projevy rasově motivovaných trestných činů a následně obětem zprostředkovává právní pomoc. VPORH se dle svého vlastního prohlášení⁶⁴ zasadil o to, že většina ze sta ukryvaných obětí romského původu získala osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb.

---

⁶³ Zdroj: <http://www.terezinstudies.cz/cz2/TI/TI>.

⁶⁴ TI Informace o činnosti VPORH jsou převzaty z článku předsedy VPORH pana Čeňka Růžičky

b) Společenské organizace působící ve prospěch přeživších holocaustu a ostatních obětí nacistické perzekuce, resp. obětí nacismu

Jsme si vědomi faktu, že vedle specifických zařízení poskytujících sociální a zdravotní služby výhradně nebo zejména přeživším holocaustu a dalším obětem nacistické perzekuce existuje celá řada poskytovatelů sociálních a zdravotních služeb, kteří je poskytují na základě potřeby občanů, bez ohledu na jejich osud v minulosti. Mezi nimi je třeba zmínit především Charitu ČR a Diakonii Československé církve evangelické coby dva největší nestátní poskytovatele sociálních a zdravotních služeb. Obě organizace tak činí ve svých zařízeních, určených mimo jiné pro seniory či zdravotně postižené občany, popřípadě občany bez přístřeší. Zde jsou pak tyto služby poskytovány rovněž bývalým obětem nacismu, neboť tyto osoby jsou, až na výjimky, rozptýleny v rámci většinové populace po celém území České republiky.

Omezený prostor této studie i její specifické zaměření nám bohužel neumožňují se těmito organizacemi blíže zabývat. Totéž platí o organizacích typu Život 90, o. s., Elpida, o. p. s., Síť mateřských center, Člověk v tísni, o. p. s., nadační fond Veselý senior, Výbor dobré vůle Olgy Havlové, nadace Charty 77 a mnoho dalších, které ve svých programech a projektech zohledňují potřeby seniorů či zdravotně postižených občanů, mezi něž z hlediska věku a zdravotního stavu pochopitelně bývalé oběti nacismu patří. V dalším textu se proto soustředíme výhradně na organizace, které realizovaly či realizují přímou finanční či jinou pomoc přeživším holocaustu a dalším obětem nacistické perzekuce, resp. obětem nacismu, a dále na organizace, které o tyto osoby pečují nebo jim jinak pomáhají v jejich každodenním životě.

1. Česko-německý fond budoucnosti (Fond budoucnosti nebo ČNFB)

Fond budoucnosti⁶⁵ je mezistátní instituce se sídlem v Praze, jež je konkrétním výsledkem Česko-německé deklarace z 21. ledna 1997. Posláním Fondu budoucnosti je všestranně podporovat porozumění mezi Čechy a Němci formou finanční pomoci partnerským projektům z obou zemí.

Fond budoucnosti obdržel na financování svých úkolů pro období let 1998 až 2007 od obou vlád celkem 165 milionů DM (téměř 85 milionů EUR),⁶⁶ přičemž 90 milionů DEM

---

⁶⁵ Zdroj: <http://www.fondbudoucnosti.cz>

⁶⁶ Činnost Fondu budoucnosti byla původně rozvržena na dobu 10 let, tj. na roky 1998-2007. Na základě dohody mezi vládami obou zemí v roce 2007 byl nadační majetek Česko-německého fondu budoucnosti navýšen: Česká republika přispěla do fondu první splátkou ve výši 75 mil. Kč, Spolková republika Německo vložila 7,5 mil. EUR, v roce 2008 byly schváleny další dotace ze státních rozpočtů obou zemí, kdy

z této částky bylo vyčleněno na **Projekt humanitární pomoci obětem nacionálně socialistického násilí (sociální projekt)**. Sociální projekt probíhal v letech 1998-2007, přičemž během těchto deseti let byla mezi 7 139 bývalých vězňů nacistických věznic, káznic, ghett, internačních, pracovních výchovných a koncentračních táborů a ukryvaných osob rozdělena částka přesahující 1,5 miliardy Kč.

Hlavním předpokladem pro přiznání dávky bylo držení osvědčení dle zákona č. 255/ 1946 Sb., české občanství a přidělené rodné číslo. Nárok na dávky měli rovněž čeští občané žijící v zahraničí splňující podmínky osvědčení. Výše dávky se odvíjela od délky věznění či ukryvání. Za minimálně vyžadovanou dobu tří měsíců věznění příslušelo přeživším 12 000 Kč ročně, od čtvrtého měsíce věznění byl za každý měsíc věznění přiznán příplatek ve výši, která odpovídala směnnému kurzu DEM a později EUR vůči Kč v roce výplaty.

Správou finančních prostředků a administrací projektu byla pověřena Koordinační komise ČNFB, která rovněž pomáhala žadatelům se zajišťováním a kompletováním potřebných dokladů. Dávky byly vypláceny Všeobecnou zdravotní pojišťovnou jednou ročně. Z vytvořené finanční rezervy byla všem přeživším po ukončení projektu vyplacena v roce 2008 ještě jedna jednorázová dávka ve výši 800 Kč na osobu.

Před zásadní úkol byl Fond budoucnosti postaven v roce 2000, kdy se stal jednou ze sedmi partnerských organizací nadace EVZ. Za účelem realizace výplat humanitárních dávek z prostředků uvedené nadace zřídil Fond budoucnosti zvláštní pracoviště – **Kancelář pro oběti nacismu ČNFB** (kancelář nebo kancelář ČNFB).

V průběhu let 2001-2006 kancelář shromáždila a zpracovala přes 110 624 žádostí o platbu z titulu otrockých či nucených prací nebo jiného nacistického bezpráví z prostředků nadace EVZ a poskytla platbu 75 769 osobám.

Z pověření České rady pro oběti nacismu, partnerské organizace rakouského Fondu smíření, přijala a zpracovala kancelář ČNFB dalších 11 798 žádostí českých občanů deportovaných na otrocké nebo nucené práce na území dnešního Rakouska a na jejich základě zprostředkovala platbu 10 964 osobám.

Celkem tak kancelář zprostředkovala z obou výše uvedených výplatních programů platby 87 733 oprávněným osobám v úhrnné částce přes osm miliard Kč.

Nadto Fond budoucnosti zřídil v roce 2006 Humanitárně-sociální projekt ve prospěch bývalých obětí nacismu (HSP). HSP projekt byl financován z nevyplacených a propadlých

---

česká strana přispěla dalšími 75 mil. Kč a německá strana 5 mil. EUR. Díky těmto příspěvkům je zajištěna nadační činnost fondu budoucnosti na dalších 10 let.

prostředků německého výplatního programu a z tzv. Flick Spende.⁶⁷ Vzhledem k omezeným finančním prostředkům byly do projektu přednostně zařazeny osoby s přiznanou kategorií A dle německého zákona, tj. bývalí vězni nacistických káznic, věznic a ghett, internačních, pracovně výchovných nebo koncentračních táborů, kteří obdrželi odškodnění z prostředků nadace EVZ. V rámci HSP projektu bylo Fondem budoucnosti a jeho partnerskou organizací Živá paměť, o.p.s. po celé projektové období, tj. v letech 2006 až 2009, poskytováno všem obětem nacismu, bez ohledu na přiznanou kategorii, bezplatně odborné sociální poradenství. Rovněž byly podpořeny organizace poskytující zdravotní a sociální služby seniorům a zdravotně postiženým občanům, se zvláštním přihlédnutím k potřebám obětí nacismu.

Celkem Fond budoucnosti rozdělil v rámci pěti fází HSP mezi oběti nacismu a o ně pečující organizace částku v úhrnné částce 93 miliony Kč.⁶⁸

Pracovníci kanceláře ČNFB se rovněž podíleli na přípravě a realizaci projektu zdravotní péče, financovaného ze zbytkových prostředků rakouského výplatního programu. V jeho rámci bylo každému českému občanovi nasazenému v období druhé světové války na otrocké nebo nucené práce na území dnešního Rakouska, dříve odškodněnému za tyto práce z prostředků rakouského Fondu smíření, poskytnuto v roce 2005 dalších 30 000 Kč na sociální a zdravotní účely.

---

⁶⁷ *Dodatečná částka ve výši 5 milionů EUR byla nadaci EVZ poskytnuta společností Flick s tím, že tyto prostředky mají být rozděleny ve prospěch nejhůře postižených obětí nacistické perzekuce. Z celkové poskytnuté částky 5 milionů EUR připadlo na Českou republiku 270 tisíc EUR.*

⁶⁸ *V první fázi HSP v roce 2006 byla použita částka ve výši 2 milionů Kč k navýšení platby, kterou obdržely oběti pseudolékařských pokusů nad zákonem stanovenou maximální částku 15 tisíc DEM. Toto navýšení se v České republice týkalo 92 osob.*

Ve druhé fázi HSP bylo v roce 2006 formou první paušální sociální platby rozděleno mezi 4 064 oprávněné osoby celkem Kč 32, 5 milionů Kč. Částka připadající na jednotlivce činila 8 000 Kč.

V třetí projektové fázi byl v roce 2007 zřízen Fond zdravotní a sociální péče, z něhož byly oprávněným osobám refundovány jejich výdaje na zdravotní a sociální péči. Tato péče mohla být čerpána v období od 1. ledna do 30. září 2007. O zpětnou úhradu nákladů požádalo 2 932 osob, mezi které bylo rozděleno 29,7 milionů Kč. V průměru tak byla každému z čerpajících proplacena zdravotní a sociální péče v částce přesahující 10 200 Kč.

Ve čtvrté fázi HSP byla počátkem roku 2008 vyplacena 3 088 oprávněným druhá paušální sociální dávka v celkové výši 27, 4 miliony Kč. Částka připadající na jednotlivce činila 8 863 Kč.

V poslední, páté fázi HSP, byly veškeré nespotřebované prostředky ve výši 1,32 milionů Kč použity ve spolupráci s pražskou židovskou obcí a Charitou ČR na nákup rehabilitačních a kompenzačních pomůcek dlouhodobé spotřeby. Bylo jimi, kromě Domova sociální péče Hagibor v Praze a Komplexní domácí péče EZRA, vybaveno několik desítek zařízení provozovaných Charitou ČR na území celé republiky, ať již se jednalo o zařízení poskytující rezidenční či ambulantní sociální a zdravotní služby seniorům či zdravotně postiženým občanům, se zvláštním přihlédnutím k potřebám obětí nacismu.

2. Federace židovských obcí v ČR (FŽO)

FŽO⁶⁹ vznikla po Listopadu 1989 transformací Rady židovských náboženských obcí jako zastřešující organizace všech židovských obcí. FŽO je zakladatelem Nadačního fondu obětem holocaustu a spoluzakladatelem Židovského muzea v Praze. FŽO zastupuje židovskou pospolitost vůči tuzemským orgánům a institucím, včetně státních, a vůči zahraničí. Její činnost je zaměřena na oblast náboženskou a kulturní, vzdělávací a dále stavební. FŽO je iniciátorem řady projektů realizovaných v rámci jednotlivých obcí v oblasti sociální.

V současné době existuje v České republice deset samostatných židovských obcí, a to v Praze, Liberci, Děčíně, Ústí nad Labem, Teplicích, Karlových Varech, Plzni, Brně, Olomouci a Ostravě. Oficiálně registrované služby jednotlivých židovských obcí jsou následující:

Židovská obec Plzeň

Poskytuje odborné sociální poradenství především členům obce se zvláštním zřetelem k potřebám seniorů přeživších holocaust. Služba je dostupná ambulantně v sídle obce a dle individuální potřeby též v domácnostech klientů.

Židovská obec Karlovy Vary

Poskytuje svým členům odborné sociální poradenství, které je vykonáváno terénní i ambulantní formou.

Židovská obec Děčín

Poskytuje aktivizační sociální službu pro seniory a osoby se zdravotním postižením, a to ambulantně i v terénu.

Židovská obec Teplice

Poskytuje odborné sociální poradenství seniorům, kteří se nacházejí v nepříznivé sociální či zdravotní situaci. Zvláštní zřetel je věnován potřebám osob přeživších holocaustu a potřebám osaměle žijících seniorů. Poradenství je poskytováno ambulantně i formou terénní služby.

---

⁶⁹ Zdroj: www.fzo.cz

Židovská obec Liberec

Poskytuje odborné sociální poradenství. Tyto služby jsou poskytovány ambulantně i v terénu řádným i mimořádným členům obce a přidružených organizací při FŽO, jejich přímým rodinným příslušníkům, životním partnerům a dalším občanům v nepříznivé sociální či zdravotní situaci, přičemž je brán zvláštní zřetel na potřeby přeživších holocaustu.

Židovská obec Ostrava

Provozuje **agenturu domácí péče TIKVAH**, která poskytuje pečovatelskou službu osobám – uživatelům služeb se sníženou soběstačností z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Agentura se zaměřuje na potřeby seniorů, se zvláštním zřetelem k potřebám přeživších holocaustu.

Pracovníci agentury poskytují pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo při poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, pomoc při zajištění chodu domácnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím. Služba je poskytována v domácnosti klientů.

Židovská obec Olomouc

Poskytuje odborné sociální poradenství. Tyto služby jsou poskytovány ambulantně i v terénu řádným členům obce a přidružených organizací při FŽO, jejich přímým rodinným příslušníkům, životním partnerům a dalším občanům v nepříznivé sociální či zdravotní situaci, přičemž je brán zvláštní zřetel na potřeby přeživších holocaustu.

Židovská obec Brno

Provozuje **agenturu domácí péče JAS**, která zajišťuje pečovatelskou službu a zdravotní péči pro příslušníky obce. Základními úkony v rámci pečovatelské služby je pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně, pomoc při zajištění stravy, pomoc při zajištění chodu domácnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím.

V rámci fakultativních služeb pak agentura nabízí dopravu k lékaři a na úřady osobním automobilem, doprovod při obstarávání osobních záležitostí, dohled nad dospělým občanem, masáže, volno časové aktivizační služby pro seniory, návštěvy dobrovolníků obce. Zdravotní péče je poskytována registrovanou zdravotní sestrou na základě indikace praktického lékaře nebo propouštějícího lékaře z lůžkového zařízení. Zdravotní péče je plně hrazena zájemci.

Židovská obec v Praze

Podporuje a zajišťuje systém k zajištění sociální a zdravotní péče za účelem pomoci všem potřebným v jejich akutní i déle trvající nepříznivé životní situaci. Zajišťuje potřebným všechny druhy sociálních a zdravotních služeb, tj. terénní, ambulantní a rezidenční.

Tyto služby zajišťuje prostřednictvím několika středisek. Pro klienty, kteří bydlí ve svých domovech, je k dispozici terénní péče v rámci **Komplexní domácí péče Ezra a Sociálního oddělení ŽOP**. Ostatní klienti mohou využívat rezidenční služby v **Domově sociální péče Hagibor v Praze 3**.

REZIDENČNÍ SLUŽBY

- **Domov sociální péče Hagibor**

Tento domov je určen k trvalému pobytu pro seniory, kteří se z důvodů věku, zhoršeného zdravotního stavu a snížené soběstačnosti již nemohou o sebe starat sami ve svém přirozeném prostředí a potřebují celodenní pomoc druhé osoby, se zvláštním zřetelem k přeživším holocaustu.

Kapacita služby je 52 lůžek. Služba je poskytována celoročně a celodenně. V komplexu domova je jídelna pro rezidenty, ordinace praktického lékaře a dalších externích specialistů, denní stacionář, prostory pro aktivizaci, prostory pro ergoterapii a rehabilitaci. Pobytové služby jsou poskytovány v nově přistavěné ubytovací části. Celý komplex je bezbariérový a jsou v něm poskytovány tyto služby:

Služby odlehčovací péče jsou určeny k pomoci pečujícím osobám udržet nejen kvalitu života seniorů nebo jiných dospělých osob se zdravotním postižením, o které pečují v jejich domácím prostředí, ale i kvalitu vlastního života při výkonu této péče. Kapacita služby je 10 lůžek. Služba je poskytována celoročně, celodenně. Maximální délka pobytu jsou tři měsíce.

Denní stacionář je určen seniorům, kteří v důsledku zhoršení zdravotního stavu a mírného snížení soběstačnosti již potřebují během dne pomoc či dohled druhé osoby. Podmínkou pobytu ve stacionáři je schopnost chůze, alespoň s využitím kompenzačních pomůcek, a schopnost najít se v jídelně, alespoň s dopomocí. Kapacita stacionáře je 10 klientů, současně může být přítomno pět klientů.

Klub Hagibor funguje ve spolupráci se Střediskem sociálních služeb ŽOP a je určen pro ty, kteří se chtějí zapojit do různých aktivizačních programů, zkusit si vyrobit například umělecký předmět, společně si zaspívat či se s ostatními sejít při židovských svátcích.

Třígenerační komunitní centrum se snaží o větší zapojení rodin i jednotlivců do vytváření života komunity, jedním z hlavních cílů je podpora a vytváření podmínek pro komunikaci mezi jednotlivými generacemi.

TERÉNNÍ SLUŽBY

- **Komplexní domácí péče EZRA (KDP EZRA)**

KDP EZRA je nestátní zdravotnické zařízení a registrovaná sociální služba osobní asistence. Zařízení poskytuje uživatelům služeb dle jejich individuálních potřeb propojenou formu zdravotní a sociální péče v jejich přirozeném domácím prostředí.

KDP EZRA poskytuje sociální poradenství, služby osobní asistence, domácí zdravotní péče a ergoterapie, vedle toho provozuje půjčovnu kompenzačních pomůcek. Cílem terénní péče je maximální prodloužení pobytu klienta v jeho přirozeném prostředí, možnost plnohodnotného života, a to i v případech fyzického, sociálního nebo psychického omezení, které s sebou předešlé trauma z období holocaustu přináší. Celková kapacita služby je závislá na individuálním rozsahu služeb každého klienta.

Sociální poradenství

Je poskytováno klientům v nepříznivé sociální situaci a jeho obsahem je základní sociální poradenství, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a oprávněných zájmů klientů.

Služby osobní asistence

Obsahují pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně, pomoc při zajištění chodu domácnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a oprávněných zájmů klientů.

Domácí zdravotní péče

Je poskytována dle indikace ošetřujícího lékaře. Může jí být praktický lékař nebo ošetřující lékař v nemocnici. Individuální plán péče zahajuje i ukončuje vrchní sestra KDP EZRA společně s klientem dle požadavku indikujícího lékaře.

Ergoterapie

Je poskytována na doporučení ošetřujícího lékaře nebo pracovníků KDP EZRA – vrchní sestry nebo sociální pracovnice. Ergoterapeutka při domácím šetření zhodnotí potřeby klienta a navrhne plán péče, včetně vhodných kompenzačních pomůcek.

Půjčovna kompenzačních pomůcek

Může být využívána klienty z jednotlivých židovských obcí v ČR.

- **Sociální oddělení ŽOP**

Poskytuje sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením a dále pečovatelskou službu v Pensionu Charlese Jordana v Praze 7.

Obsahem služeb je sociální poradenství, klub zdraví, rozvoz obědů, doprovody a pochůzky, dobrovolnický program a finanční podpora pro klienty v sociální nouzi z Fondu mimořádné pomoci. Tento systém sociální podpory pro lidi ve finanční nouzi je řízen individuálním přístupem, kdy dochází k podrobnému šetření v domácnosti klienta, v jehož rámci se přihlíží k jeho celkové sociální a majetkové situaci. Dle individuální potřeby klienta je poskytnuto ubytování v Pensionu Charlese Jordana. Příspěvky ze zdravotního fondu financovaného z ročního grantu JCC jsou vypláceny dle podmínek JCC pro daný rok. Přísně se dodržuje podmínka využívání prostředků pro první generaci přeživších. Dle individuální potřeby klienta je poskytnuto ubytování v Pensionu Charlese Jordana. Obyvatelům Pensionu Charlese Jordana jsou poskytovány veškeré výše popsané služby dle jejich individuálních potřeb. Mezi tyto služby patří rovněž pečovatelská služba či zdravotní služby nabízené zdravotnickým zařízením KDP EZRA nebo externími poskytovateli služeb.

3. Nadační fond obětem holocaustu (NFOH)

NFOH⁷⁰ v mnohém navazuje na dlouhodobou práci tzv. Smíšené pracovní komise zabývající se problematikou zmírňování některých majetkových křivd způsobených obětem holocaustu, která pracovala v letech 1998-2002.⁷¹ Na základě závěrů a doporučení této komise založila Federace židovských obcí v ČR dne 31. července 2000 Nadační fond obětem holocaustu. Dne 15. září 2000 pak Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky rozhodla převést NFOH částku 300 milionů Kč.⁷²

---

⁷⁰ Zdroj: <http://www.fondholocaust.cz/o-nas/programy.html>.

⁷¹ Komise se pod vedením tehdejšího místopředsedy vlády JUDr. Pavla Rychetského věnovala studiu historie nacistické perzekuce židovského obyvatelstva a zejména tzv. arizaci majetku na území dnešní České republiky. Z podnětu této komise byl dne 20. června 2000 Parlamentem České republiky přijat zákon č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem.

⁷² Do tohoto fondu měly být vloženy prostředky z Nadačního investičního fondu, jenž vznikl při privatizaci státního majetku. Jak konstatovala Smíšená pracovní komise, část tohoto majetku byla před rokem 1938 vlastněna židovskými fyzickými a právníckými osobami a jako taková byla během nacistické okupace konfiskována. Původní vlastníci – pokud přežili holocaust – však mnohdy tento majetek, zejména z formálních důvodů, nezískali zpět do vlastnictví. Ten tak zůstal v majetku státu.

NFOH nabízí několik programů, jejichž prostřednictvím se snaží naplňovat cíle stanovené v době jeho založení.

- **Program Péče**

Je určen na podporu projektů v oblasti sociálně zdravotní péče se zvláštním zřetelem k potřebám těch, kteří přežili holocaust. Mezi oblastí podpory v rámci tohoto programu patří domácí péče, rezidenční péče, sociální práce v terénu, psychologická pomoc lidem trpícím posttraumatickým stresovým syndromem a mapování potřeb židovských komunit v oblasti sociálních služeb a péče o seniory.

- **Program Odškodnění**

Byl programem na odškodnění fyzických osob za účelem zmírňování některých majetkových křivd způsobených obětí holocaustu.⁷³

- **Program Připomínka**

Podporuje projekty sloužící k důstojné připomínce obětí holocaustu a vzdělávacích aktivit o holocaustu.

- **Program Budoucnost**

Je zaměřen na podporu vzdělávacích aktivit v oblasti judaismu a rozvoje židovských komunit.

- **Program Obnova**

Slouží pro rekonstrukci, obnovu a zachování movitých a nemovitých židovských památek na území České republiky.

4. Muzeum romské kultury v Brně

Muzeum je od roku 2005 státní příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR, jeho historie však sahá do roku 1991, kdy bylo založeno z iniciativy romských intelektuálů jako nevládní nezisková organizace. Sama myšlenka romského muzea ovšem vznikla

---

⁷³ Pro tento program bylo zásadní, že Vláda ČR neomezila kompenzace na občany ČR jako v případě restitucí, nýbrž nastavila rovné podmínky pro žadatele bez ohledu na dnešní občanství a zemi pobytu. V průběhu pěti let NFOH rozdělil 100 milionů korun mezi 516 oprávněných žádostí, které byly do sekretariátu NFOH zaslány z 27 zemí světa. Tento program, který byl podpořen výhradně z prostředků českého státu, byl první iniciativou svého druhu v zemích střední a východní Evropy. Přijímání žádostí v rámci tohoto programu bylo ukončeno k 31. prosinci 2001.

daleko dříve, již koncem šedesátých let minulého století, kdy dočasné uvolnění politických poměrů umožnilo fungování Svazu Cikánů – Romů (1969-1973).

V letech 2000-2006 muzeum smluvně spolupracovalo s kanceláří ČNFB, kdy kanceláři poskytlo shromážděné a odborně zpracované informace o několika stech přeživších romského holocaustu vězněných v internačních či koncentračních táborech a dále pomáhalo všem romským žadatelům s vyplňováním žádostí o odškodnění a s případným dohledáváním dokladů či vyřizováním osvědčení dle zákona č. 255/1946, Sb.,.

V současné době již muzeum neprovozuje žádnou přímou pomoc či podporu pro přeživší romského holocaustu. Soustředí se především na rozvoj vzdělávacích programů včetně těch se zaměřením na tematiku romského holocaustu, pořádání tematických výstav, besed či setkání studentů a veřejnosti s pamětníky – přeživšími romského holocaustu.

5. Živá paměť, o. p. s.

Živá paměť⁷⁴ je obecně prospěšná společnost, která byla založena šesti pracovníky kanceláře ČNFB v prosinci roku 2003. Cílem společnosti je pečovat o společné vzpomínkové dědictví osob pronásledovaných během druhé světové války, zprostředkovávat jejich odkaz veřejnosti a poskytovat sociální a poradenské služby osobám pronásledovaným totalitními režimy, zejména pak obětem nacionálního socialismu.

Živá paměť v rámci své sociální činnosti provozuje od roku 2006 dobrovolnický program, od roku 2007 Poradnu pro oběti nacismu, od roku 2008 Kontaktní centrum pro oběti nacismu a mezigenerační dialog v Praze, od roku 2009 Kontaktní centra pro oběti nacismu a mezigenerační dialog v Českých Budějovicích, Olomouci a Ostravě a od roku 2010 rovněž v Ústí nad Labem. Počínaje lednem 2012 je nabídka služeb pro oběti nacismu rozšířena o služby poskytované v rámci projektu Speciální sociální pomoc obětem nacismu na území České republiky, se zvláštním zřetelem k potřebám imobilních obětí nacismu a dále romských obětí nacistické perzekuce.

- **Dobrovolníci na pomoc obětem nacismu**

V rámci tohoto projektu mladí dobrovolníci z Německa pečují v ročních cyklech počínaje zářím roku 2006 o klienty Živé paměti v různých lokalitách České republiky. Během svého pobytu s nimi navazují přátelské vztahy, pomáhají jim v domácnosti i jinak a tráví s nimi volný čas. Ve spolupráci s pracovníky Živé paměti organizují pro

své klienty neformální společenská a kulturní setkání. Kontakt mezi dobrovolníky a jejich klienty obvykle pokračuje i po návratu dobrovolníků zpět do jejich vlasti, ať již písemnou či telefonickou formou, výjimkou nejsou ani osobní návštěvy. Od vzniku kontaktních center pro oběti nacismu a mezigenerační dialog pomáhají němečtí dobrovolníci i se zajištěním provozu a aktivit těchto center.

- **Poradna pro oběti nacismu**

Poradna je provozována od března 2007 a je registrována Magistrátem hlavního města Prahy jako poskytovatel odborného sociálního poradenství. Poradna nabízí psychosociální podporu obětem nacismu a poradenství v oblasti sociálního zabezpečení, sociálních služeb nebo při jednání s úřady. Oběti nacismu zde mohou získat informace o dávkách či službách, na které mají nebo by mohli mít nárok v rámci státního sociálního systému či na základě specifických zákonů. Vedle toho poradna jako jediná v ČR poskytuje specifické poradenství ve věci žádosti o starobní důchod vypláceného z německého důchodového systému za práci konanou v období druhé světové války v nacistických ghettech (tzv. Ghetto Rente).

- **Kontaktní centrum pro oběti nacismu a mezigenerační dialog v Praze**

Činnost centra byla zahájena v květnu 2008. Centrum vzniklo s cílem vytvořit prostor pro pravidelné setkávání bývalých obětí nacismu z hlavního města Prahy a jako příležitostné místo pro setkávání dosud žijících obětí nacismu a jejich blízkých. Centrum slouží k navázání kontaktů seniorů nejen s vrstevníky, ale i příslušníky mladších generací, kteří nejsou lhostejní k těžkým osudům lidí postižených nacistickým bezprávím.

Centrum pořádá pravidelné kulturní, společenské, vzdělávací a informační programy pro přeživší oběti nacismu, čímž významně přispívá k jejich aktivizaci a zároveň jim poskytuje potřebnou psychickou podporu. Ve spolupráci s pražskou kanceláří německé Nadace Brücke / Most (Brücke /Most Stiftung) probíhají v centru pravidelná setkání přeživších s německými středoškoláky.

- **Regionální kontaktní centra pro oběti nacismu a mezigenerační dialog**

Obdobnou funkci jako pražské centrum plní celkem čtyři regionální kontaktní centra, ovšem s tím rozdílem, že nepracují ve vlastních prostorách a jejich rozpočet je velmi omezený, takže je jejich nabídka a zejména počet konaných akcí, ve srovnání s pražským centrem, rovněž chudší

Regionální centra byla v jarních měsících roku 2009 zřízena v Českých Budějovicích, Olomouci a Ostravě, na podzim roku 2010 k nim přibylo ještě centrum v Ústí nad Labem.

Navzdory uvedeným limitujícím faktorům se během několika let jejich existence podařilo vytvořit příjemný prostor, kde se mohou oběti nacismu stýkat jak mezi sebou navzájem, tak i se zájemci o problematiku nacionálního socialismu z řad veřejnosti, a zejména z řad studentstva. Návštěvníci center se zde mohou dozvědět mnoho nového formou odborných přednášek, mohou společně jezdit na výlety či navštěvovat různé kulturní pořady a společenské akce pořádané v místě jejich bydliště, což významně brání jejich sociálnímu vyloučení. V neposlední řadě v centrech mohou, a také tak činí, slavit církevní i státní svátky a významná životní jubilea.

Mnoho životních příběhů návštěvníků center – přeživších obětí nacismu – bylo zdokumentováno písemně či formou audio nebo video záznamu. Některé ze zdokumentovaných příběhů byly zveřejněny v místním tisku, rozhlasu či televizi, což významně přispělo ke zvýšení zájmu veřejnosti a nejbližšího okolí o jejich mnohdy dramatický životní osud. Pamětníci se rovněž zapojují do programu setkávání se studenty českých a moravských středních a vysokých škol, během nichž studenty seznamují se svým osudem za druhé světové války i po ní a besedují s nimi o rizicích spjatých s rostoucími projevy antisemitismu, rasismu a xenofobii.

- **Speciální sociální péče o přeživší oběti nacismu v České republice**

Záměrem projektu je podpořit především imobilní oběti nacismu a specifickou skupinu romských obětí nacismu. Projekt je realizován na území ČR od ledna 2012 do prosince 2013.

Hlavním obsahem projektu je psychosociální podpora a aktivizace obětí nacismu formou skupinových setkávání (tzv. Minicafé) a prostřednictvím individuálních setkávání. Oba druhy setkávání probíhají ve vybraných městech České republiky, konkrétně v Českých Budějovicích, Olomouci, Ostravě, Praze a Ústí nad Labem. Součástí setkávání je zjišťování potřeb přeživších v oblasti sociálního zabezpečení a návazné odborné sociální poradenství.

Oběti nacismu z celé České republiky mohou rovněž požádat o jednorázový finanční příspěvek ve výši 1 000 Kč na úhradu právních služeb a dále o jednorázový finanční příspěvek ve výši 1 000 Kč na úhradu psychologických, resp. psychoterapeutických služeb. Romským obětem nacismu jsou navíc poskytovány zvláštní finanční příspěvky na nákup služeb pečovatelské péče apod.

IV. ANALÝZA SOUČASNÉ SITUACE V OBLASTI POSKYTOVÁNÍ SOCIÁLNÍ PÉČE PŘEŽIVŠÍM HOLOCAUSTU A OSTATNÍM OBĚTEM NACISTICKÉ PERZEKUCE NA ÚZEMÍ ČR

Sociální systém v ČR je budován na principech univerzality a komplexnosti, tzn. že v jeho rámci nejsou uplatňovány, až na výjimky, žádné specifické úpravy pro různé skupiny obyvatelstva. Mimo tento rámec bylo v uplynulém období realizováno pouze několik jednorázových odškodňovacích akcí pro účastníky národního boje za osvobození, včetně politických vězňů, popř. pro jiné skupiny obyvatelstva.

Přeživším holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce jsou tak poskytovány sociální dávky i sociální služby podle obecně platných právních předpisů, z nichž k nejvýznamnějším – s ohledem na věkovou strukturu těchto osob – patří:

- zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění
- zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění
- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění
- zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění

Zákon č. 108/2006 Sb. v platném znění přiznává přeživším holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce, kteří jsou držiteli osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb. nárok na pečovatelské služby zdarma, jak bude popsáno dále v textu této kapitoly.

Poskytování sociálních dávek

Z hlediska sociálních dávek je třeba se zmínit zejména o těchto dávkách:

- starobní důchod, který je poskytován ze systému důchodového pojištění
- příspěvek na bydlení, který je poskytován ze systému státní sociální podpory
- příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení ze systému pomoci v hmotné nouzi

Všechny tyto dávky jsou poskytovány podle stejných pravidel na celém území státu, individuální situace klienta je zohledňována pouze při přiznávání příspěvku na živobytí. Z tohoto pohledu bude v dalším textu věnována pozornost problematice sociálních služeb, především služeb sociální péče, při jejichž poskytování lze uplatňovat individuální přístup k zabezpečení potřeb jednotlivých osob.

Poskytování sociálních služeb

Od počátku 90. let 20. století byly do života postupně uváděny nové principy poskytování sociálních služeb, které jsou běžně uplatňovány v sociálních systémech vyspělých evropských zemí. Jedná se o tyto principy:

- demonopolizace sociálních služeb
- decentralizace státní sociální správy
- demokratizace sociální správy
- pluralizace financování sociálních služeb
- změna postavení člověka při poskytování sociálních služeb
- pluralizace forem poskytování sociálních služeb
- přiměřenost sociální pomoci sociální potřebě
- personifikace sociální pomoci
- profesionalizace sociální pomoci⁷⁵

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách definuje tři typy sociálních služeb:

- sociální poradenství
- služby sociální péče
- služby sociální prevence⁷⁶

Služby sociální péče napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost. Jejich cílem je umožnit těmto osobám v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti. V případech, kdy to vylučuje nepříznivý zdravotní stav nebo vysoký věk těchto osob, je cílem těchto služeb zajistit jim důstojné prostředí a zacházení. Ke službám sociální péče patří:

- osobní asistence
- pečovatelská služba
- tísňová péče
- průvodcovské a předčitatelské služby
- podpora samostatného bydlení
- odlehčovací služby
- centra denních služeb
- denní stacionáře
- týdenní stacionáře
- domovy pro osoby se zdravotním postižením
- domovy pro seniory
- domovy se zvláštním režimem
- chráněné bydlení

---

⁷⁵ Blíže viz Tomeš, I.: *Koncepce systému sociální pomoci (péče)*. Bratislava: VÚPSV, 1991.

⁷⁶ Viz Průša, L.: *Ekonomie sociálních služeb*. Praha: ASPI, 2007.

- sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče

Sociální služby jsou poskytovány ve třech základních formách – jako služby pobytové, ambulantní nebo terénní.

Při poskytování sociálních služeb jsou klientům poskytovány tyto základní činnosti:

- pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- poskytnutí ubytování, popř. přenocování,
- pomoc při zajištění chodu domácnosti,
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- sociální poradenství,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- sociálně terapeutické činnosti,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí,
- telefonická krizová pomoc,
- nácvik dovedností pro zvládnání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění,
- podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností.

Úhrady za poskytnuté sociální služby

Sociální služby jsou podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách poskytovány bez úhrady nákladů, nebo za částečnou či plnou úhradu nákladů. Výše úhrady nákladů vychází ze smlouvy, kterou s poskytovatelem smlouvy uzavře klient.

Za pobytové služby poskytované v týdenních stacionářích, domovech pro osoby se zdravotním postižením, domovech pro seniory, domovech se zvláštním režimem, chráněném bydlení, zdravotnických zařízeních ústavní péče a centrech sociálně rehabilitačních služeb hradí klienti úhradu za ubytování, stravu a za péči poskytovanou ve sjednaném rozsahu.⁷⁷

---

⁷⁷ Maximální výše úhrady za ubytování a stravu je stanovena vyhláškou č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, a v roce 2012 činí: 200 Kč denně za poskytnutí ubytování včetně provozních nákladů souvisejících s jeho poskytnutím 160 Kč za zajištění celodenní stravy (75 Kč za zajištění oběda), včetně provozních nákladů souvisejících s přípravou stravy. Po úhradě za ubytování a stravu musí osobě zůstat alespoň 15 % jejího příjmu. Úhrada za péči se při poskytování pobytových služeb v týdenních stacionářích stanoví maximálně ve výši 75 % přiznaného příspěvku na péči, v ostatních zařízeních ve výši přiznaného příspěvku na péči.

Za poskytování osobní asistence, pečovatelské služby, tísňové péče, průvodcovských a předčitatelských služeb, podpory samostatného bydlení, odlehčovacích služeb, služeb v centrech denních služeb a služeb v denních stacionářích hradí klienti úhradu za základní činnosti v rozsahu stanoveném smlouvou s tím, že maximální výše úhrady je stanovena vyhláškou č. 505/2006 Sb.⁷⁸

Pečovatelská služba se s výjimkou nákladů za stravu poskytuje bez úhrady:

- a) Držitelům osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození.
- b) Osobám, které jsou účastny rehabilitace podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zákona č. 47/1991 Sb., nebo u nichž bylo odsuzující soudní rozhodnutí pro trestné činy uvedené v § 2 zákona č. 119/1990 Sb., ve znění zákona č. 47/1991 Sb., zrušeno přede dnem jeho účinnosti, anebo byly účastny rehabilitace podle § 22 písm. c) zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, jestliže neoprávněný výkon vazby nebo trestu odnětí svobody činil celkem alespoň 12 měsíců, popřípadě méně, pokud tento výkon měl činit 12 měsíců, avšak skončil ze zdravotních důvodů před uplynutím 12 měsíců,
- c) Osobám, které byly zařazeny v tábore nucených prací nebo v pracovním útvaru, jestliže rozhodnutí o tomto zařazení bylo zrušeno podle § 17 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, anebo ve vojenském táboře nucených prací, jestliže rozkaz o jejich zařazení do tohoto tábora byl zrušen podle § 18 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., ve znění zákona č. 267/1992 Sb. a zákona č. 78/1998 Sb., anebo v centralizačním klášteře s režimem obdobným táborům nucených prací, pokud celková doba pobytu v těchto zařízeních činila 12 měsíců, popřípadě méně, pokud tato doba měla činit 12 měsíců, avšak skončila ze zdravotních důvodů před uplynutím 12 měsíců.

Vybavenost jednotlivých regionů ČR

Vybavenost jednotlivých krajů ČR sociálními službami ovlivňuje řada objektivních charakteristik, které determinují určité rozdíly vyplývající například:

- z míry urbanizace,

---

⁷⁸Maximální úhrady činí: 120 Kč za hodinu podle skutečně spotřebovaného času nezbytného k zajištění definovaných úkonů, 200 Kč denně za poskytnutí ubytování, včetně provozních nákladů souvisejících s jeho poskytnutím, a 160 Kč za zajištění celodenní stravy (75 Kč za zajištění oběda, včetně provozních nákladů souvisejících s přípravou stravy).

- z věkové, kvalifikační, profesní a sociální struktury obyvatelstva na daném území a z náboženských specifik jednotlivých regionů,
- ze struktury osídlení jednotlivých územních celků, z velikosti obcí a z hustoty obyvatelstva,
- z míry realizace tradičních funkcí rodiny v péči o staré občany,
- z nejrůznějších sociologických změn probíhajících ve společnosti, zejména rozpad více generačního soužití rodin.⁷⁹

Opomenout rovněž nelze dlouhodobou absenci jakékoliv koncepce rozvoje sociálních služeb. Za první koncepční materiál můžeme označit Bílou knihu v sociálních službách;⁸⁰ vliv střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb na změnu struktury poskytovaných sociálních služeb ve smyslu návrhu Národního plánu rozvoje sociálních služeb je doposud pouze minimální.⁸¹

V důsledku toho není stávající struktura forem sociální péče v jednotlivých krajích ani okresech výsledkem promítnutí deklarovaných koncepcí do praktického života, ale je výsledkem dlouholetého živelného vývoje v minulosti, kdy praxe v rámci svých možností a podle svého zájmu reagovala na nutnost zabezpečení potřeb starých a zdravotně postižených občanů (viz např. historie vzniku domů s pečovatelskou službou nebo rozvoj nových forem sociálních služeb – především služeb sociální prevence – v 90. letech 20. století).⁸²

Systém financování sociálních služeb navíc konzervuje zpravidla existující rozdíly ve vybavenosti jednotlivých územních celků sociálními službami, a tím se nevytváří dynamizující konkurenční prostředí. Změněné politické, ekonomické a společenské podmínky významným způsobem ovlivňují přístup zainteresovaných subjektů k této oblasti sociální ochrany obyvatelstva. Odlišný způsob financování jednotlivých typů zařízení se v minulém období promítl do zájmu jednotlivých zřizovatelů o budování nových kapacit i o formy zabezpečení potřeb občanů (např. od okamžiku, kdy v polovině 90. let minulého století Ministerstvo financí ČR přestalo poskytovat dotace na výstavbu domovů a penzionů pro důchodce, se kapacita těchto zařízení prakticky nezvýšila).⁸³

---

⁷⁹ Blíže viz Průša, L.: *Optimalizace struktury forem sociální péče s přihlédnutím ke specifikům jednotlivých oblastí*. In: *Metody regionální demo ekonomické analýzy a prognózy*. České Budějovice: Dům techniky ČSVTS, 1987.

⁸⁰ Viz www.mpsv.cz

⁸¹ Viz *Národní plán rozvoje sociálních služeb 2009-2012*, www.mpsv.cz

⁸² Viz: Kol. autorů: *Obce, města, regiony a sociální služby*. Praha: SOCIOKLUB, 1997.

⁸³ Viz Průša, L.: *Ekonomie sociálních služeb*. Praha: ASPI Publishing 2007.

Dřívější úvahy o tom, že zavedení příspěvku na péči přispěje k odstranění těchto problémů, se doposud nepotvrdily, neboť nově koncipovaný systém financování sociálních služeb je *ex ante* závislý na poskytování dotací ze strany státu a zřizovatele, což – vzhledem k tomu, že na přiznání dotace není právní nárok – vede k další konzervaci existujícího stavu a ke stagnaci rozvoje zejména terénních služeb sociální péče a v konečném důsledku k tomu, že celý systém financování sociálních služeb je neefektivní.⁸⁴

Z výše uvedených faktorů a hodnocení je tedy zřejmé, že jinak je třeba hodnotit vybavenost zemědělských oblastí, a městských aglomerací, jinak je třeba hodnotit vybavenost Prahy a ostatních velkých měst a jejich přilehlých aglomerací, jinak je nutno přistoupit k hodnocení vybavenosti např. horských a podhorských oblastí. Na druhou stranu je ovšem zřejmé, že ve vybavenosti jednotlivých okresů se odrážela celková pozornost a zájem, s nímž příslušné dřívější okresní úřady přistupovaly k zabezpečení potřeb občanů v této oblasti.

Při hodnocení vybavenosti regionů službami sociální péčí je dále nezbytné mít na zřeteli skutečnost, že stávající statistické podklady nejsou úplné, poněvadž neumožňují charakterizovat například intenzitu poskytování pečovatelské služby.⁸⁵

Závěrečná konstatování

Přes výše uvedené skutečnosti lze na základě podrobného rozboru oficiálních dat Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a Ústavu zdravotnických informací a statistiky o rozsahu poskytovaných sociálních a navazujících zdravotních služeb za rok 2010 vyslovit, při respektování faktorů ovlivňujících vybavenost regionů sociální a zdravotními službami, tyto stěžejní závěry:⁸⁶

- Nový zákon o sociálních službách z roku 2006 doposud nepřispěl k rozvoji sociálních služeb. Stávající systém financování sociálních služeb – zejména závislost poskytovatelů sociálních služeb na přiznání dotací ze státního rozpočtu – neumožňuje zvyšovat nabídku poskytovaných služeb; noví poskytovatelé vznikají pouze v omezeném rozsahu; zahraniční subjekty se do poskytování sociálních služeb v naší zemi doposud nezapojily.

---

⁸⁴ Viz: Průša, L.: *Efektivnost financování sociálních služeb v domovech pro seniory*. Praha: VÚPSV, 2008.

⁸⁵ *Statistika neumožňuje identifikovat, zda z celkového počtu cca 115 000 osob, jimž byla v roce 2010 poskytována pečovatelská služba, byla tato pomoc poskytována každý den (jednou či vícekrát), několikrát v průběhu týdne či měsíce, či dokonce pouze jednou ročně.*

⁸⁶ Viz: *Analýza optimalizace sociálních služeb a vytvoření komunikační platformy reformy sociálních služeb*. Praha: NCSS & VÚPSV, 2011.

- Počet osob, kterým je poskytována pečovatelská služba, je od roku 2007 v zásadě stabilní, v důsledku chybějící kapacity terénních služeb jsou proto potřebné služby poskytovány v pobytových zařízeních sociálních služeb.⁸⁷
- Počet neuspokojených žadatelů o sociální služby – zejména v domovech pro seniory – není pomocným kritériem pro určení skutečné potřeby kapacit v těchto zařízeních. Vzhledem k dlouhým čekacím lhůtám na umístění v těchto zařízeních prakticky na celém území republiky žadatelé o tyto formy péče podávají svoje žádosti o umístění ve výrazném předstihu do více zařízení tak, aby zvýšili pravděpodobnost brzkého přijetí do těchto zařízení.
- Obslužnost regionu pečovatelskou službou poskytovanou v domácnostech jednotlivých klientů je významným způsobem determinována regionálním profilem – zatímco nejvyšších hodnot dosahují zpravidla regiony s převažujícím rovinatým profilem⁸⁸, nejnižší hodnoty dosahují zpravidla regiony s převažujícím hornatým povrchem.⁸⁹
- Ve vybavenosti jednotlivých krajů místy v zařízeních pro osoby se zdravotním postižením existují značné rozdíly, které jsou pravděpodobně důsledkem vývoje sociálních služeb v minulosti. Nejnižších hodnot dosahují ukazatele vybavenosti v hlavním městě Praze, nejvyšších hodnot v Ústeckém kraji.
- Dříve provedená hodnocení geografické a finanční dostupnosti ukázala, že ve všech krajích s výjimkou hlavního města Prahy a Středočeského kraje byla dostupnost služeb nejvýraznější v krajském městě, dále že ve většině krajů byla vyšší dostupnost především ve velkých městech, zpravidla bývalých okresních městech, přičemž s rostoucí vzdáleností od těchto center se dostupnost služeb snižovala.⁹⁰

---

⁸⁷ *Např. z údajů od jednotlivých poskytovatelů služeb v domovech pro seniory v rámci dotačního řízení pro r. 2011 vyplývá, že z očekávané celkové kapacity 38 320 míst bude péče poskytována cca 4 000 osobám, které nebudou mít vůbec přiznán příspěvek na péči, a více než 8 300 osob bude mít přiznán příspěvek na péči pouze v I. stupni závislosti.*

⁸⁸ *Jihomoravský a Středočeský kraj.*

⁸⁹ *Kraje Ústecký, Jihočeský a Moravskoslezský.*

⁹⁰ *Podrobněji viz Bareš, P.: Regionální dostupnost sociálních služeb. Praha: VÚPSV, 2009.*

Celkově lze konstatovat, že:⁹¹

- Ve struktuře vybavenosti službami pro seniory na celorepublikové úrovni nedošlo od roku 1995 k výrazným změnám z hlediska rozsahu péče v domovech pro seniory ani z hlediska rozsahu pečovatelské služby.
- Změny ve struktuře vybavenosti jednotlivých regionů službami pro zdravotně postižené nelze objektivně posoudit vzhledem k tomu, že přijetím zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, došlo k úpravě názvů jednotlivých typů zařízení.
- Dostupnost jednotlivých sociálních služeb je historicky determinována strukturou osídlení jednotlivých regionů.⁹²

Na základě těchto hodnocení lze konstatovat, že současné evropské trendy, projevující se v odklonu od péče poskytované v rezidenčních zařízeních k péči poskytované v přirozeném domácím prostředí jednotlivých klientů, se v naší zemi zatím patrně uplatňují pouze ve velmi omezeném měřítku.

---

⁹¹ Viz *Analýza optimalizace sociálních služeb a vytvoření komunikační platformy reformy sociálních služeb*. Praha: NCSS & VÚPSV, 2011.

⁹² Viz: Musil, J.: *Regionální a místní formy sociálního vyloučení a jak jim čelit – problém vnitřních periférií v České republice*. In: Sirovátka, T.: *Sociální vyloučení a sociální politika*. Brno: Masarykova univerzita / VÚPSV, 2006.

V. ZÁVĚR

První část závěrečné kapitoly přináší pohled na situaci v oblasti sociální péče poskytované přeživším holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce, resp. obětem nacismu ze dvou odlišných, avšak vzájemně úzce souvisejících perspektiv – legislativní a společenské. Poukážeme na to, jak se liší sociální situace různých skupin obětí nacismu vůči většinové seniorské populaci na straně jedné a mezi jednotlivými skupinami obětí nacismu navzájem na straně druhé. Dále se pokusíme zhodnotit, jakým způsobem přispívají ke zlepšení sociální situace obětí nacismu žijících na území České republiky různé občanské iniciativy, nevládní organizace a další relevantní subjekty. Cílem této části závěrečné kapitoly je především poukázat na příklady dobré praxe v legislativní i exekutivní rovině, ale také upozornit na systémové i jiné deficity.

Druhá část závěrečné kapitoly obsahuje návrhy na specifická opatření, jež by mohla pomoci řešit pojmenované problémy a deficity v oblasti sociální péče poskytované přeživším obětem holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce, resp. obětem nacismu, a tím přispět ke zvýšení kvality jejich života.

V předchozích kapitolách jsme se kromě základních cílových skupin této studie, tj. osob židovského i nežidovského původu, které byly v letech 1933 až 1945 nacisty a jejich kolaboranty vysídleny, pronásledovány či diskriminovány z rasových, náboženských, národnostních, sociálních či politických důvodů, letmo dotkli i problematiku osob deportovaných během druhé světové války na nucené práce na území Třetí říše či dnešního Rakouska. Na tyto osoby se nevztahovaly žádné specifické zákonné normy přijaté v uplynulých dvaceti letech českým státem, takže kromě humanitárních plateb z prostředků nadace EVZ, některých německých průmyslových podniků či německých měst, popřípadě plateb z prostředků rakouského Fondu smíření, nepožívaly ani nepožívají žádných výhod. Domníváme se, že i těmto osobám by měla být – vzhledem k jejich osudu během druhé světové války, pokročilému věku a zdravotnímu stavu – ze strany českého státu věnována zvýšená pozornost. Koneckonců, na mezinárodní scéně jim byl v uplynulé dekádě status obětí nacismu přiznán, takže není žádného důvodu, aby tomu tak nebylo i na scéně tuzemské.

a) Shrnutí se zaměřením na příklady dobré praxe a osvědčené postupy na straně jedné, a případné systémové deficity na straně druhé

Shrnutí vývoje v oblasti legislativní a společenské

Na základě provedené legislativní analýzy lze konstatovat, že obecným trendem v uplynulých dvaceti letech v České republice je důstojné vyrovnávání se českého státu s minulostí, přičemž lze vysledovat tendenci ke stále vstřícnějšímu postoji k občanům, kteří byli uznáni československými politickými vězni nebo účastníky národního boje za osvobození, ukryvanými osobami nebo válečnými veterány. Přijímané zákony postupně přinášely zmírnění podmínek pro přiznání peněžních dávek, v důsledku čehož na ně dosahovaly další a další skupiny osob. Přesto stále zůstávají stranou početné skupiny českých obětí nacismu, které dosud nemají zákonný nárok na žádný typ peněžní dávky či nepeněžních benefitů od českého státu.

Vzhledem k tomu, že se mnozí přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce, resp. oběti nacismu během druhé světové války či v jejím závěru zapojili do národního boje za osvobození, popř. sloužili během tohoto válečného konfliktu v československých zahraničních či spojeneckých armádách, bude se následující ohlednutí za legislativním vývojem zabývat všemi specifickými zákony, které by se jich hypoteticky mohly týkat. Prvním zákonem přijatým po politických změnách roku 1989 za účelem zmírnění křivd spáchaných nacistickým režimem na českých občanech v období druhé světové války byl **Zákon 217/1994 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické perzekuce**. Dle tohoto zákona mají političtí vězni a účastníci národního osvobození, vdovy či vdovci⁹³ po občanech popravených nebo zemřelých ve vyšetřovací vazbě, vězeních, internačních a koncentračních táborech nebo násilně usmrcených v souvislosti se zatýkáním a sirotci po těchto osobách, kteří nedosáhli ke dni jejich úmrtí věku 18 let, nárok na jednorázovou peněžní dávku.⁹⁴

- V roce 2000 byl přijat **Zákon č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939-1945**. Tento zákon se vztahuje na příslušníky československé armády v zahraničí, osoby, které v ní konaly vojenskou službu či které konaly tuto službu ve spojenecké armádě (s výjimkou první československé armády na Slovensku) a dále na vdovy a vdovce po uvedených osobách, pokud jejich manželství trvalo v

---

⁹³ Zákon č. 217/1994 Sb. přiznává vdovám nebo vdovcům tuto peněžní dávku pouze při splnění podmínky, že manželství trvalo v době nacistické perzekuce manžela či manželky.

⁹⁴ Výše této peněžní dávky viz kapitola II., písmeno a) Přehled platné legislativy, podkapitola 2) Specifické nároky plynoucí ze zvláštních právních předpisů.

době účasti manžela v národním boji za osvobození, jejichž manžel padl, nebo pokud jejich manžel zemřel kdykoli později.

- Zmírnění podmínek zákona č. 217/1994 Sb. přinesl po osmi letech jeho platnosti **Zákon č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945.** Tento zákon především rozšiřuje okruh oprávněných osob o osoby z rasových důvodů soustředěné do vojenských pracovních táborů a osoby, které byly vězněny v období mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990, a vdovy či vdovci po těchto občanech, a vedle toho zmírňuje podmínky pro přiznání peněžní dávky vdovám a vdovcům. Zákon č. 261/2001 Sb., již nevyžaduje trvání manželství v době nacistické perzekuce manžela nebo manželky, pokud toto nebylo možno uzavřít, avšak bylo uzavřeno nejpozději do 31. prosince 1945, a dále přiznává peněžní dávku vdovám a vdovcům po účastnících národního boje za osvobození, kteří nezemřeli v přímé souvislosti s nacistickou perzekucí, ale kdykoliv později. Zákon dále přiznává jednorázovou peněžní částku vdovám nebo vdovcům, občanům České republiky, kteří později uzavřeli nová manželství.
- Zlepšení péče o válečné veterány a jejich manžele nebo manželky přinesl **Zákon o válečných veteránech č. 170/2002 Sb.** Ten přiznává příspěvek na lázeňskou péči nebo rekreační pobyt kromě uvedených osob rovněž účastníkům národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945, kteří jsou držiteli osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb.
- Další zmírnění podmínek pro přiznání peněžních dávek účastníkům národního boje za vznik a osvobození Československa včetně některých pozůstalých znamenal **Zákon č. 357/2005 Sb., o ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa a některých pozůstalých po nich, o zvláštním příspěvku k důchodu některým osobám, o jednorázové peněžní částce některým účastníkům národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945 a o změně některých zákonů.** Tento zákon přiznává jednorázovou peněžní částku účastníkům národního boje za osvobození v letech 1939-1945, kterým nevznikl nárok na tyto částky na základě dřívějších zákonů⁹⁵. Vedle toho přiznává těmto osobám, vdovám nebo vdovcům po těchto osobách a jejich sirotkům zvláštní příspěvek k důchodu.
- Zákon č. 357/2005 Sb. podmiňoval přiznání příspěvku k důchodu či zvláštního příspěvku k důchodu tím, že důchod musel být vyplácen z českého důchodového

---

⁹⁵ Zákon č. 217/1994 Sb. nebo Zákon č. 261/2001 Sb.

pojištění. Tím zákon poškozoval české občany, jejichž důchod byl nebo je vyplácen z jiného než českého důchodového pojištění. Tuto situaci narovnal **Zákon č. 108/2009 Sb., o jednorázové peněžní částce nahrazující příspěvek k důchodu a zvláštní příspěvek k důchodu a o změně některých zákonů.**

- Dosud posledním přijatým zákonem, který zde považujeme za důležité uvést, je **Zákon č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu.** Tento zákon přiznává účastníkům odboje a odporu proti komunismu a vdovám nebo vdovcům po těchto osobách jednak jednorázovou peněžní částku, jednak příspěvek k důchodu.

Přestože, jak vyplývá z výše uvedeného, političtí vězni a osoby, které byly nuceny se v období nacionálně socialistického režimu ukrývat pro svůj rasový či národnostní původ, náboženské přesvědčení či příslušnost k sociální skupině, dále účastníci národního boje za vznik a osvobození Československa, váleční veteráni a v určitých případech i vdovy nebo vdovci, popřípadě sirotci po těchto osobách coby držitelé osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb. ze zákona nárok na celou řadu specifických peněžních dávek, jakož i na pečovatelské služby zdarma, je třeba zdůraznit, že tito občané vynakládají mnohdy extrémně vysoké prostředky na péči o vlastní osobu z důvodu velmi špatného fyzického či psychického zdraví, podlomeného prožitým utrpením a strádáním během jejich pronásledování nacionálně socialistickým režimem.

Příplatky k důchodu a jednorázové peněžní dávky nemohou tyto jejich specifické potřeby zcela pokrýt. Zároveň je těmto občanům uzavřena možnost žádat dávky ze státního sociálního systému, neboť jejich příjem je hodnocen jako dostačující, a na tyto dávky tak nemohou dosáhnout. Za hrazení náročné zdravotní, psychologické a sociální péče tak zodpovídají sami tito občané, kteří se mnohdy nemohou spolehnout na pomoc širší rodiny, ať již z důvodu, že ji nemají, nebo proto, že jim jejich rodina není schopna či ochotna potřebnou péči poskytnout.

Z tohoto hlediska se v obzvláště obtížné situaci nacházejí **přeživší holocaustu.** Ty osoby židovského původu, které jako zázrakem přežily nacistický teror, se vracely do svých domovů v zuboženém stavu, aby zjistily, že jim zůstalo jen velmi málo příbuzných, pokud vůbec nějakých, neboť většina protektorátních židů byla během druhé světové války zavražděna. Ti, kterým se podařilo včasným odchodem z nacisty okupovaného Československa uchránit holé životy a začít nový život v zahraničí, obvykle zde našli nový domov, v němž se rozhodli setrvat i po skončení války.

V prvních poválečných letech mnozí čeští židé na výzvy sionistů odjeli s nadějí na nový život do britské Palestiny, kde posléze našli životní perspektivu v nově vzniknuvším židovském státě. Bylo i mnoho těch, kteří se po válce vrátili do osvobozeného Československa, aby je záhy – ve snaze zajistit bezpečný život sobě i svým blízkým – zase

opustili. Již v prvních poválečných letech začínalo být zjevné, že nacistickou totalitní moc brzy vystřídá totalitní moc jiná, komunistická. Násilné převzetí moci Komunistickou stranou Československa v únoru 1948 a silné antisemitské směřování poučnorové politické reprezentace završené zinscenovaným procesem proti tzv. Slánského skupině vyvolalo silnou emigrační a vystěhovaleckou vlnu, po které s dvacetiletým odstupem následovala, další, tentokrát v reakci na srpnovou⁹⁶ invazi vojsk Varšavské smlouvy a následnou vojenskou okupaci Československa.

Pokusy československých občanů dostat se do zemí svobodného světa i nucené vystěhovávání oponentů komunistického režimu pak probíhalo po celá sedmdesátá a osmdesátá léta dvacátého století a ustalo až po listopadu 1989, kdy tzv. sametová revoluce přivedla pád totalitního režimu a ve svých důsledcích vedla k obnovení svobody a demokratického uspořádání Československa. V důsledku výše popsanych migračních vln se během několika desetiletí výrazně změnila socio-demografická struktura českých židů, v důsledku čehož mnozí přeživších holocaustu mají ve své vlasti jen minimum příbuzných a blízkých, kteří by jim mohli být nápomocni v každodenním životě.

Tuto neexistující či oslabenou záchrannou rodinnou síť však účinně nahrazují či doplňují židovské obce se svojí propracovanou koncepcí sociální péče, se zvláštním zřetelem k potřebám přeživších holocaustu. Kromě péče poskytované přeživším holocaustu židovskými obcemi v jejich vlastních zařízeních⁹⁷ či prostřednictvím vlastních agentur domácí péče,⁹⁸ mají čeští přeživší holocaustu, vedle nároků plynoucích z platných českých zákonů, rovněž nárok na různé peněžní dávky ze zahraničních zdrojů (např. příspěvek k důchodu či příspěvek na sociální a zdravotní péči nebo na řešení naléhavé životní situace, jednorázové peněžní dávky z některého z programů JCC atd.). Aktuálně jsou přeživším holocaustu, kteří během svého pobytu v nacistických ghettotech vykonávali práci, za kterou jim příslušela mzda nebo její ekvivalent, přiznávány starobní, pozůstalostní nebo sirotčí důchody ze systému německého důchodového pojištění.

Způsob uspokojování oprávněných potřeb přeživších holocaustu v České republice, coby výsledek dlouholeté synergie tuzemských i zahraničních, státních i nestátních zdrojů na jedné straně a propracované koncepce komplexní sociální a zdravotní péče poskytované těmto osobám jednotlivými židovskými obcemi i FŽO, může posloužit na domácí i zahraniční scéně jako **příklad dobré praxe**.

---

⁹⁶ *Reakce na obrodný proces probíhající v Komunistické straně Československa i celé společnosti, známý pod pojmem Pražské jaro, byl vojensky potlačen v srpnu 1968.*

⁹⁷ *Penzion Charlese Jordana v Praze, Domov sociální péče Hagibor v Praze.*

⁹⁸ *Např. pražská agentura domácí péče EZRA, ostravská HATIKVA, brněnská agentura JAS ad.*

Bohužel se nedá totéž říci o úrovni péče poskytované další specifické skupině osob pronásledovaných nacionálně socialistickým režimem z rasových důvodů, a sice **obětem romského holocaustu**.

Po skončení druhé světové války se dramaticky změnila jak životní podmínky, tak celkový počet a rozmístění romské populace. Na území Čech a Moravy se z koncentračních táborů vrátilo pouze 583 původních českých Romů. Smutným faktem je, že se mnohdy setkávali se stejnými předsudky, kvůli kterým trpěli v koncentračních táborech. Na prožité strasti reagovali snahou co nejvíce se přizpůsobit okolní společnosti, a to i za cenu ztráty vlastní identity.

Na území Čech a Moravy začaly za prací a ubytováním proudit romské rodiny ze Slovenska, Maďarska a Rumunska. Přesídlování bylo částečně živelné, ale bylo podporováno i úřady. Romové představovali levnou pracovní sílu, které se nedostávalo především v pohraničních oblastech vyprázdněných po odsunutých Němcích. Slovenské Romy samozřejmě přiváděla do Čech i touha po lepším životě. Četné romské vesnice na Slovensku byly za války zcela zničeny, mnozí se ani neměli kam vracet. Více než zemi či kraj považují totiž Romové za svůj domov rodinu, která jim dává pocit jistoty a sounáležitosti. Některé rodiny se tak usídlovaly v blízkosti svých příbuzných, kteří odešli do Čech a na Moravu dříve.

Komunistické vlády se snažily řešit tíživou situaci Romů především po materiální stránce. V roce 1950 byli Romové formálně zrovnoprávněni s ostatními členy české společnosti. V ostatních oblastech života se však museli Romové přizpůsobit většinové české společnosti, bylo jim zakázáno kočovat a museli se usadit na jednom místě. Jazyk, zvyky a předchozí hodnoty byly postupně likvidovány. Tyto postoje přetrvaly až do roku 1989. Listopadová revoluce v roce 1989 oživila naději na posílení společné identity a rozvoj upadajících tradic. Nová doba však přinesla Romům i mnoho nečekaných komplikací. Po rozpadu Československé federativní republiky v roce 1992 se mnozí Romové žijící v Čechách a na Moravě v důsledku svého slovenského občanství stali cizinci ve vlastní zemi. Přejít k tržní ekonomice způsobil problémy nevzdělaným nebo nekvalifikovaným pracovním silám. Mnozí Romové se tak ocitli zcela na dně společnosti.

Výše řečené se pochopitelně týká i obětí romského holocaustu, jejichž situace je o to těžší, že mnohým z nich nevzdělanost a mnohdy i negramotnost brání v lepším přístupu k dávkám poskytovaným českým státem nebo různými nevládními subjekty. Situaci nadále komplikuje fakt, že reprezentace Romů v českých podmínkách není jednotná, existující romská sdružení, odborné instituce a nevládní subjekty mezi sebou dostatečně nespolupracují, což ve svém důsledku znesnadňuje hájení a prosazování zájmů této specifické skupiny obětí nacismu.⁹⁹

---

⁹⁹ Zdroj: <http://kapura.cz/index.php?id=25>.

Systémové deficity

Za systémový deficit považujeme situaci v oblasti poskytování sociální péče těm, kteří byli v období druhé světové války vězněni v nacistických věznicích, káznicích, internačních, pracovních výchovných nebo koncentračních táborech, nebo kteří byli pronásledováni z důvodů rasy, náboženského přesvědčení či příslušnost k etnické či sociální skupině, a v důsledku toho se byli nuceni skrývat či žít pod falešnou identitou, přičemž jejich perzekuce trvala po dobu kratší než tři měsíce. Tito čeští občané, navzdory svému osudu, nemají nárok na vydání osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb., a tudíž ani na žádné peněžní dávky poskytované z českého státního rozpočtu na základě specifických zákonů. Stejně tak nemají nárok na pečovatelské služby zdarma.

Totéž beze zbytku platí pro české občany deportované v období druhé světové války na nucené práce na území Německa či území jím okupovaná, popřípadě na území dnešního Rakouska. Aniž bychom chtěli jakkoliv srovnávat tehdejší životní a pracovní podmínky nuceně nasazených s nepředstavitelným utrpením, jemuž byli ze strany nacionálně socialistického režimu vystaveni političtí vězni či ukrývané osoby, je nutno připustit, že mnozí nuceně nasazení byli nuceni pracovat v extrémně těžkých podmínkách spojených s omezením osobní svobody, nedostatečnou stravou a zdravotní péčí. Někteří z nich utrpěli v přímé souvislosti s výkonem nucených prací zdravotní újmy, jež zanechaly trvalé následky na jejich fyzickém či psychickém stavu, přičemž tyto se v seniorském věku ještě více zvyrazňují.

Obě výše uvedené skupiny jsou tedy specifickými skupinami v rámci seniorské populace v ČR, ale mají možnost pobírat pouze peněžní dávky plynoucí z obecně právních norem, stejně jako jakýkoliv jiný český občan splňující těmito normami stanovené podmínky.

Pro všechny skupiny obětí nacismu pak platí, ostatně jako pro českou společnost obecně, a seniory zvláště, že jsou **konfrontováni se zhoršenou ekonomickou situací**, v níž se Česká republika aktuálně nachází. V uplynulých letech docházelo ke stále rychlejšímu rozevírání nůžek mezi různými příjmovými skupinami obyvatelstva. Oběti nacismu si, vzhledem ke svému pokročilému věku a zhoršenému zdravotnímu stavu, prakticky nemají jak zvýšit své příjmy prací či jiným způsobem, takže se jejich finanční situace působením vnějších společensko-ekonomických sil průběžně zhoršuje.

Postupné chudnutí zejména skupiny starších seniorů¹⁰⁰ začalo již v době před vypuknutím hospodářské krize, konkrétně po dokončení cenové deregulace nájemného v obecních bytech v roce 2007, a dále pokračuje. Oběti nacismu vynakládají stále větší

---

¹⁰⁰ Samozřejmě i v rámci této skupiny existují značné rozdíly v příjmech, nám však jde o postižení obecných trendů.

podíl ze svých příjmů na nezbytné výdaje související se zajištěním základní obživy, bydlení a nezbytné lékařské péče, přičemž jim mnohdy zbývají velmi malé, neřku-li žádné prostředky na uspokojování jejich duchovních a kulturních potřeb a na společenské vyžití. Tento stav vede k **prohlubování jejich sociální izolace**, což má zpětně negativní dopad na jejich psychický i fyzický stav.

Individuální situace přeživších je o to těžší, oč méně se mohou spolehnout na pomoc širší rodiny, přátel či sousedů. Tato již sama o sobě nepříznivá situace se dále zhoršuje úmrtím manžela nebo manželky či životního druha nebo družky, kdy pozůstalá osoba musí hradit veškeré náklady související s bydlením pouze z jednoho příjmu.¹⁰¹ Tento problém se týká hlavně osob ženského pohlaví, neboť ty mají v České republice výrazně nižší důchody než muži.¹⁰²

Vzhledem k právě probíhajícím reformám veřejných financí, doprovázených razantním růstem cen prakticky všech komodit včetně potravin, a to i základních, energie, pohonných hmot a veřejné dopravy, knih, denního tisku a tiskovin, léků a léčiv, zdravotnických, hygienických a drogistických potřeb, kompenzačních pomůcek, stejně jako částečným zmrazením valorizace starobních a pozůstalostních důchodů, se nedá očekávat, že by v dohledné době mohlo - bez realizace dále v textu navržených specifických opatření - dojít ke zlepšení životní situace přeživších holocaustu a ostatních obětí nacistické perzekuce, resp. obětí nacismu.

V této souvislosti nezbyvá než konstatovat, že ekonomický vývoj v České republice v posledních několika letech vede k postupnému oslabování až eliminování pozitivního účinku specifických zákonů přijatých českým státem v posledních dvaceti letech s cílem přispět ke zlepšení životní situace přeživších holocaustu a ostatních obětí nacistické perzekuce.

Za obecný systémový deficit týkající se celé populace, zejména však seniorů a zdravotně postižených osob, lze považovat **nedostatečnou provázanost mezi oblastmi zdravotní a sociální péče**. Vzhledem k tomu, že zmapování situace v oblasti poskytování zdravotní péče přeživším holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce v ČR není předmětem této studie, omezíme se na pouhé konstatování tohoto obecně známého faktu.

Výrazným deficitem je z našeho pohledu nedostatečné a nesystémové financování provozu a činnosti organizací sdružujících přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce, resp. oběti nacismu, stejně jako nevládních organizací, které prostřednictvím

---

¹⁰¹ *Vdovské nebo vdovecké důchody nedosahují takových částek, které by mohly účinně zabránit výraznému propadu v příjmech pozůstalé osoby.*

¹⁰² *Zatímco průměrný čistý měsíční starobní důchod muže v České republice v letech 2009-2012 činil 11 700 Kč, u žen to bylo pouze 9 584 Kč.*

nejrůznějších programů a projektů o tyto oběti pečují nebo vyvíjejí iniciativu v jejich prospěch. I když otázky financování zmíněných organizací nejsou předmětem této studie, považujeme za důležité, aby tato otázka byla v blízké budoucnosti nastolena. V opačném případě by byla péče o potřebné přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce, resp. oběti nacismu v ČR značně ztížena, ne-li zcela znemožněna.

b) Doporučení a návrhy na specifická opatření

Veškerá doporučení a návrhy jsou vedeny snahou přispět ke zlepšení kvality života přeživších obětí holocaustu a ostatních obětí nacistické perzekuce, resp. obětí nacismu, k zajištění takových podmínek, které by jim umožnily strávit poslední roky života důstojně, pokud možno v domácím nebo jiném vhodném prostředí. Při realizaci navržených opatření je třeba mít neustále na paměti, že věková struktura přeživších obětí holocaustu a ostatních obětí nacistické perzekuce, resp. obětí nacismu vyžaduje nebyrokratický, časově pružný a všeobecně vstřícný přístup všech zainteresovaných subjektů, neboť riziko z časového prodlení je, vzhledem k velmi pokročilému věku a zdravotnímu stavu těchto skupin občanů, extrémně vysoké.

Při formulaci návrhů a doporučení jsme zohlednili oprávněné potřeby nejenom hlavních cílových skupin této studie, ale i těch skupin občanů, kteří nesplňují zákonem vyžadované podmínky pro přiznání osvědčení dle zákona č. 255/1946 Sb., stejně jako občanů deportovaných v období druhé světové války na nucené práce.

- **Rozšíření okruhu osob, jež mají na základě zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách nárok na pečovatelské služby zdarma, o ty české občany,¹⁰³ kteří obdrželi v letech 2000-2006 humanitární platby z prostředků německé nadace EVZ nebo rakouského Fondu smíření.**

Jedná se o:

- Politické vězně a osoby pronásledované z rasových nebo náboženských důvodů, které byly v období od 15. března 1939 do 8. května 1945 vězněny ve vyšetřovacích vazbách, káznicích či věznicích gestapa, v nacistických internačních, pracovních-výchovných nebo koncentračních táborech po dobu kratší než tři měsíce.
- Osoby pronásledované z rasových nebo náboženských důvodů, které se zdržovaly v období od 15. března 1939 do 8. května 1945 na území Československa v hranicích z 29. září 1938 a zde byly nuceny žít pod falešnou identitou nebo se ukrývat po dobu kratší než tři měsíce.

---

¹⁰³ Vzhledem k tomu, že tyto osoby obdržely v letech 2000-2006 humanitární platby z prostředků německé nadace EVZ nebo rakouského Fondu smíření, jsou potřebné doklady prokazující jejich nucené nasazení nebo nacistickou perzekuci obsaženy v archivu Kanceláře pro oběti nacismu Česko-německého fondu budoucnosti, uloženém v Národním archivu v Praze. Existuje rovněž digitální verze tohoto archivu, spravovaná ČNFB a Živou pamětí, o.p.s.

- Osoby, které byly na základě zvláštních právních předpisů německé okupační správy¹⁰⁴:
  - deportovány ze svého domova na území Německé říše v hranicích z roku 1937 či na Německou říši okupovaná území, popřípadě na území dnešní republiky Rakousko, a zde nuceny k pracovnímu nasazení v průmyslovém podniku nebo veřejné správě a podrobeny podmínkám podobným vězení nebo srovnatelně špatným životním podmínkám;
  - deportovány ze svého domova na území Německé říše v hranicích z roku 1937 či na Německou říši okupovaná území, případně území dnešního Rakouska, a zde nuceny k pracovnímu nasazení v zemědělské oblasti za zvláště tvrdých podmínek;
  - dislokovány z území tzv. Protektorátu Čechy a Morava na československé území obsazené po Mnichovské dohodě v roce 1938 Německem a zde nuceny k pracovnímu nasazení v průmyslovém podniku nebo veřejné správě a podrobeny podmínkám podobným vězení nebo srovnatelně špatným životním podmínkám.

- **Zlepšení dostupnosti vybraných sociálních služeb pro přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce, resp. oběti nacismu**

Za tím účelem bude ve spolupráci s odborem sociální politiky a začleňování Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky vypracován návrh, kterým by byla do kritérií pro podání žádosti o účelovou dotaci ze státního rozpočtu České republiky na poskytování sociálních služeb, resp. do kritérií čerpání této dotace, včleněna podmínka přednostního přijímání uvedených skupin občanů do pobytových zařízení rezidenčního typu (domovy pro seniory, domy s pečovatelskou službou, domy chráněného bydlení, hospice), stejně jako do zařízení poskytujících sociální služby ambulantně (týdenní a denní stacionáře, centra denních služeb ad.) či terénně.

Takovéto opatření zdánlivě narušuje jeden z principů, na nichž je vybudován systém sociální péče v České republice, konkrétně princip rovnosti, avšak oporu pro toto řešení lze nalézt v Národním programu přípravy na stárnutí pro období let 2008-2012, kde je nutnost věnovat zvýšenou pozornost a péči zvláště zranitelným skupinám občanů včetně obětí totalitních režimů, explicitně uvedena. Toto opatření by nadto nevyžadovalo dodatečné finanční zdroje z rozpočtu České republiky.

---

¹⁰⁴ Výčet těchto skupin osob lze samozřejmě rozšířit i o další skupiny obětí nacismu, odškodněné z prostředků nadace EVZ v rámci tzv. otevírací doložky.

- **Vzděláváním o holocaustu a dalších formách nacistické perzekuce ke zvýšení kvality sociální péče poskytované přeživším holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce, resp. obětem nacismu**

Za tímto účelem je zapotřebí – ve spolupráci s experty zabývajícími se tématem vzdělávání o holocaustu a období nacionálního socialismu a v těsné součinnosti s příslušným odborem Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky – vyvinout modul specifického odborného vzdělávání a praktického tréninku pro sociální pracovníky v přímé péči, stejně jako pro ostatní pracovníky v sociálních službách.

Vzhledem ke skutečnosti, že jsou přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce, resp. oběti nacismu, vyjma osob umístěných v rezidenčních objektech určených především přeživším holocaustu, rozptýleni v nejrůznějších domovech pro seniory či zdravotně postižené občany po celé České republice, jeví se nám jako velmi žádoucí, aby pracovníci těchto zařízení na všech úrovních řízení, od nejvyššího managementu až po pracovníky v první linii, dokázali tyto osoby mezi ostatními uživateli sociálních služeb rozpoznat, aby jim dokázali citlivě naslouchat a aby byli schopni porozumět jejich specifickým projevům a potřebám.

Tím, že pracovníci v přímé péči budou, na základě nově získaných poznatků o období nacistické perzekuce, schopni lépe porozumět prožitým traumatům svých klientů – přeživších holocaustu a ostatních obětí nacistické perzekuce, resp. obětí nacismu, budou jim umět poskytovat adekvátní péči, a tím budou přispívat ke zvýšení kvality jejich života.

Je zapotřebí, aby navržený vzdělávací modul byl od samého počátku koncipován s ohledem na povinné vzdělávání pracovníků v sociálních službách a aby je vhodně doplňoval a rozšiřoval. V ideálním případě by součástí vzdělávání mohly být i odborné praxe a stáže na pracovištích, která již mají s péčí o přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce bohaté zkušenosti, čímž by byl zajištěn přenos dobré praxe.

- **Senzibilizace veřejnosti ve vztahu k životní situaci a potřebám přeživších holocaustu a ostatních obětí nacistické perzekuce, resp. obětí nacismu**

K dosažení tohoto cíle bude třeba vypracovat a do praxe uvést ucelený a provázaný koncept různých mediálních opatření. K tomu je žádoucí využít zkušeností z obdobných kampaní proběhnuvších v minulosti a při využití všech dostupných komunikačních technologií a prostředků cíleně oslovovat různé věkové a sociální skupiny obyvatel České republiky. Výstupem takové kampaně bude v ideálním případě společnost, jež bude schopna přeživším lépe naslouchat, a tedy i lépe rozumět jejich potřebám. Dalším výstupem bude zvýšení společenského uznání přeživších a docenění jejich osudů.

- **Vybudování národní sítě dobrovolníků na pomoc přeživším holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce, resp. obětem nacismu**

Cílem je, aby se rozšířilo spektrum služeb určených přeživším holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce, resp. obětem nacismu, a to bez dodatečných nároků na státní rozpočet. Souběžně s profesionálně poskytovanými službami by mohla a měla existovat možnost požádat dobrovolníky o bezplatnou pomoc s provozem své domácnosti a péčí o vlastní osobu. Tím by se zároveň přirozeným způsobem posiloval kontakt přeživších holocaustu a ostatních obětí nacistické perzekuce, resp. obětí nacismu s vnějším světem. Do projektu je žádoucí zapojit studenty, vhodné uchazeče o zaměstnání, matky na či po mateřské dovolené, mladší seniory a další zájemce z řad veřejnosti.

Přínos takové pomoci bude oboustranný, neboť pomáhající získají jedinečnou příležitost čerpat ze zkušeností a moudrosti starších, mohou se poučit o temné kapitole novodobé české historie od posledních žijících svědků nacistického bezpráví, a tím pomohou uchovat jejich společný myšlenkový odkaz pro další generace.

- **Vybudování národního fóra dobrovolných firemních i individuálních dárců**

Z příspěvků těchto dárců by byly podporovány projekty ve prospěch péče poskytované přeživším holocaustu a ostatním obětem nacistické perzekuce, resp. obětem nacismu. Soukromé zdroje by tak vhodně doplňovaly zdroje poskytované ze státního rozpočtu ČR, případně z krajských, městských či obecních pokladen.

- **Provedení analýzy aktuálních potřeb přeživších holocaustu a ostatních obětí nacistické perzekuce, resp. obětí nacismu, v oblasti sociální a zdravotní péče**

Výstupy analýzy založené na empirickém výzkumu poskytnou statistická data, na jejichž základě bude možno formulovat priority v zajišťování péče o přeživší, s ohledem na jejich specifickou životní situaci. Diverzifikovaná a individualizovaná péče bude nejen efektivnější, ale ve svých důsledcích i levnější, neboť bude nabízet pomoc a řešení tam, kde jí je nejvíce třeba, a to formou přizpůsobenou na míru specifickým potřebám jednotlivců i celých skupin.

- **Zpracování analýzy financování organizací sdružujících přeživší holocaustu a další oběti nacistické perzekuce, resp. oběti nacismu na jedné straně a organizací o ně pečujících na straně druhé**

Výstupem takové analýzy by mělo být navržení vhodného modelu více zdrojového financování, které by umožnilo zajistit další existenci těchto organizací a nezbytnou kontinuitu jimi poskytované péče o přeživší holocaustu a ostatní oběti nacistické perzekuce, resp. oběti nacismu.

- **Vybudování národní databáze organizací, jež sdružují přeživší holocaustu a ostatní obětí nacistické perzekuce, resp. obětí nacismu, a organizací, jež o ně pečují či působí v jejich prospěch**

Databáze by umožnila shromáždit na jednom místě všechny relevantní údaje o výše uvedených organizacích, jejich cílech a aktuálně realizovaných programech, včetně uvedení funkčních kontaktních údajů a odkazů na webové stránky organizací. Databáze musí být uživatelsky přátelská, aby ji mohly k vyhledávání potřebných údajů používat i méně pokročilí uživatelé internetu. Aby databáze mohla být užitečným nástrojem, by ji třeba průběžně aktualizovat a doplňovat.

V samém závěru studie chceme vyjádřit své hluboké přesvědčení, že přijetí námi navržených postupů a specifických opatření – či přijetí alespoň některých z nich – a jejich následné uvedení do každodenní praxe by mohlo významným způsobem přispět k zachování stávající a dalšímu zlepšení dostupnosti a kvality poskytované sociální péče, a tím i kvality života posledních žijících svědků nacistického teroru. Zároveň jsme přesvědčeni, že mnohé z našich závěrů a doporučení jsou univerzálně použitelné a přenositelné do evropských i mimoevropských zemí, jež se 30. června 2009 přihlásily k tzv. Terezínské deklaraci, tedy textu, který nám byl po celou dobu práce na této studii hlubokým zdrojem motivace a neutuchající inspirace.

PŘÍLOHA – PŘEHLED PLATNÉ LEGISLATIVY

Příloha obsahuje texty zákonů a podzákonných předpisů (vyhlášek a nařízení), v nichž je obsažena úprava nároků souvisejících se sociálním zabezpečením, které se mohou týkat přeživších holocaustu i ostatních obětí nacistické perzekuce na území ČR.

Z důvodů použitelnosti studie i pro nejbližší následující časové období jsou v textu právních předpisů reflektovány změny právních úprav účinné od 1. ledna 2012

Texty předpisů jsou přiloženy ve znění účinném do 31. prosince 2011. V případě existence změn právní úpravy, která vstupuje v účinnost od 1. ledna 2012, je u toho kterého příslušného ustanovení právního předpisu uvedeno i znění účinné od 1. ledna 2012, a to pro odlišení kurzívou.

Níže uvedený soupis předpisů obsahuje seznam zákonů a prováděcích předpisů (vyhlášek a nařízení), jejichž plný text je v příloze obsažen. Zákony, jimiž dochází k novelizacím, přikládány nejsou, neboť text novel je zapracován přímo v textu předpisů tak, jak je popsáno v předešlém odstavci. Výjimkou je plný text zákona č. 329/2011 Sb., neboť tímto předpisem je v plném rozsahu, a to s účinností od 1. ledna 2012, nahrazen zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení.

Soupis předpisů

Zákon	Prováděcí předpisy	Novelizace zákona v rozhodném období (přelom let 2011/2012)
Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění ¹⁰⁵	<ul style="list-style-type: none"> • Vyhláška č. 226/2011 Sb., o výši redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro období od 30. 9. 2011 do 31. 12. 2011 • Nařízení č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání (změněno nařízením vlády č. 114/2011 Sb. s účinností od 1. 7. 2011) • Nařízení 281/2010 Sb., o zvýšení důchodů v roce 2011 • Vyhláška č. 359/2009 Sb., o posuzování	<ul style="list-style-type: none"> • Zákon č. 220/2011 Sb., kterým se mění zákon o důchodovém pojištění • Zákon č. 73/2011 Sb., o úřadu práce ČR • Zákon č. 428/2011 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o důchodovém spoření

¹⁰⁵ Nařízení stanovící výši všeobecných vyměřovacích základů pro účely důchodového pojištění: č. 283/2010 Sb., VVZ za rok 2009, č. 339/2009 Sb., VVZ za rok 2008, č. 365/2008 Sb., VVZ za rok 2007, č. 257/2007 Sb., VVZ za rok 2006, č. 462/2006 Sb., VVZ za rok 2005, č. 414/2005 Sb., VVZ za rok 2004, č. 521/2004 Sb., VVZ za rok 2003, č. 338/2003 Sb., VVZ za rok 2002, č. 439/2002 Sb., VVZ za rok 2001 a č. 346/2001 Sb., VVZ za rok 2000.

	<p>invalidity</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vyhláška č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění • Nařízení č. 587/2006 Sb., kterým se stanoví podrobnější úprava vzájemného převodu důch. práv ve vztahu k důchodovému systému ES. 	<p>a doplňkovém penzijním spoření</p>
<p>Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách 	<ul style="list-style-type: none"> • Zákon č. 364/2011 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti MPSV • Zákon č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon o zaměstnanosti, a další související zákony
<p>Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nařízení č. 408/2011 Sb., kterým se pro účely příspěvku na bydlení ze státní sociální podpory pro rok 2012 stanoví výše nákladů srovnatelných s nájemným, částek, která se započítávají za pevná paliva a částek normativních nákladů na bydlení • Sdělení č. 128/2011 Sb., kterým se vyhláší částka odpovídající 50 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství pro účely životního a existenčního minima a částka 50 % a 25 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství pro účely státní sociální podpory • Nařízení 414/2010 Sb., kterým se pro účely příspěvku na bydlení ze státní sociální podpory pro rok 2011 stanoví výše nákladů srovnatelných s nájemným, částek, které se započítávají za pevná paliva, a částek normativních nákladů na bydlení • Sdělení č. 131/2010 Sb., kterým se vyhláší částka odpovídající 50 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství pro účely životního a existenčního minima a částka 50 % a 25 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství pro účely státní sociální podpory 	<ul style="list-style-type: none"> • Zákon č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon o zaměstnanosti, a další související zákony • Zákon č. 364/2011 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními MPSV
<p>Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vyhláška č. 389/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi (účinná od 1. 1. 2012) • Vyhláška č. 504/2006 Sb., kterou se 	<ul style="list-style-type: none"> • Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně

	provádějí některá ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi (účinná do 31. 12. 2011)	souvisejících zákonů <ul style="list-style-type: none"> Rovněž zákony č. 366/2011 Sb., a 364/2011 Sb.
Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení	<ul style="list-style-type: none"> Vyhláška č 388/2011 Sb. Provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením Vyhláška č.182/1991 Sb. ministerstva práce a sociálních věcí České republiky ze dne 26. dubna 1991, kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení 	<ul style="list-style-type: none"> Zákon v celém rozsahu zrušen a nahrazen s účinností od 1. 1. 2012 zákonem č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením
Zákon č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození	<ul style="list-style-type: none"> Vyhláška č. 327/1947 Ú.L. ,ministra národní obrany, č.j. 7917-IV/1, odděl. 1947, již se vyhláší směrnice k provádění § 8 zákona ze dne 19. prosince 1946, č. 255 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození 	
Zákon č. 217/1994 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické perzekuce		
Zákon č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů		
Zákon č. 170/2002 Sb., o válečných veteránech	<ul style="list-style-type: none"> Vyhláška č. 191/2005 Sb., o zdravotním postižení vylučujícím přijetí do domova péče o válečné veterány, úhradě nákladů za pobyt v domově péče o válečné veterány a případech, kdy se úhrada nákladů za pobyt v domově péče o válečné veterány 	

	nepožaduje	
Zákon č. 357/2005 Sb., o ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa ¹⁰⁶	<ul style="list-style-type: none"> • Nařízení vlády č. 340/2009 Sb., o zvýšení zvláštního příspěvku k důchodu • Nařízení vlády č. 282/2010 Sb., o zvýšení příplatků k důchodu v roce 2011 • Nařízení vlády č. 287/2011 Sb., o zvýšení příplatků k důchodu v roce 2012 	<ul style="list-style-type: none"> • Zákon č. 220/2011 Sb., kterým se mění zákon o důchodovém pojištění (účinnost od 30. 9. 2011)
Zákon č. 108/2009 Sb., o jednorázové peněžní částce nahrazující příplatek k důchodu a zvláštní příspěvek k důchodu a o změně některých zákonů		
Zákon č. 262/2011 Sb., o účastnících odboje a odporu proti komunismu		

¹⁰⁶ Při aplikaci ustanovení tohoto zákona mají rovněž význam ustanovení zákona č. 462/1919 Sb., o propůjčování míst legionářům, a zákona č. 255/1946 Sb., o příslušnících čs. armády v zahraničí.